

TYNGDPUNKT FORSKNINGSBIBLIOTEK

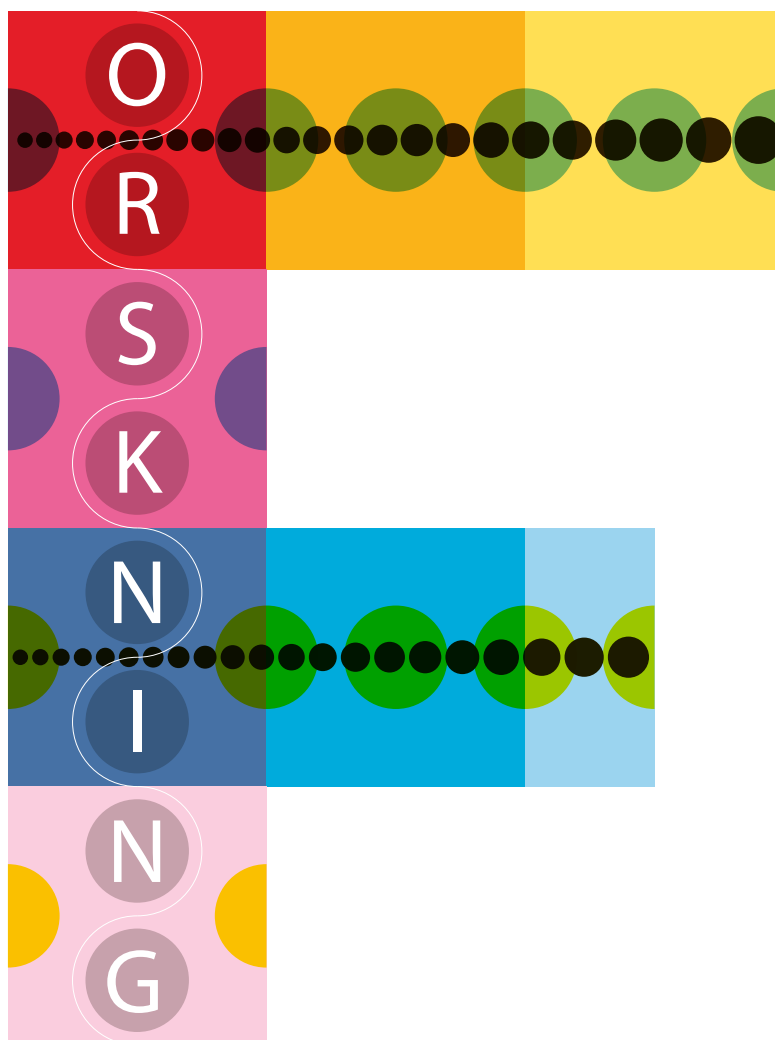
GÖTEBORGS STADSBIBLIOTEK: NYTT OCH STÖRRE

NY RAPPORT: OM URVAL OCH FÖRVÄRV

MÖTESPLATS BORÅS

09:2014

Biblioteksbladet

Om min avgång

Ibland kommer nyheterna slag i slag och det kan vara lite svårt att hänga med i svängarna, men jag ska försöka så gott det går att räta ut några frågetecken som berör mig själv, tidningen och tidningens framtid. Ryktet om min förestående avgång är sant. Rykte och rykte förresten – medlemmar i Svensk biblioteksforening har nåtts av informationen via ett medlemsbrev som föreningens styrelse skickade ut härförleden.

Den 15 oktober meddelade jag föreningens ledning att jag på egen begäran vill lämna min tjänst som chefredaktör och ansvarig utgivare. Det är ett beslut som vuxit fram – inte minst under min långa sjuk-skrivning som med förlov sagt gav ett överflöd av tid att tänka och också nyttiga perspektiv på tillvaron...

Sant är också att jag och föreningens ledning haft olika uppfattningar om vissa förändringar i tidningens organisation. Det har haft en viss men inte avgörande betydelse för mitt beslut.

När någonting under så lång tid har varit en så viktig del av livet som BBL och de frågor som det är tidningens uppgift att spegla som det har varit för mig, är det förstas också ett beslut fattat med viss vanda. Min kontakt med tidningen sträcker sig så långt tillbaka som till 1996. Då började jag medverka i BBL som ung frilansjournalist med särskild inriktning på bokbranschfrågor som jag i många år arbetat med som redaktör på tidningen Svensk Bokhandel. Under årens lopp knöts jag allt närmre till BBL för att så 2005 bli dess chefredaktör.

Men tio år på en och samma tidning är en lång tid och när tidningen tidigare i höstas stod inför sin andra omorganisation på relativt kort tid kändes det

som om tiden är inne för att ta ett steg framåt. Jag tar det med gott samvete – tidningen vilar på solid grund, den är uppskattad och den är läst och citerad och när även lite bortom den värld som är vår. Det innebär inte att det inte finns saker som behöver förbättras och utvecklas ytterligare – samspelet mellan BBL papper och BBL webb, bara för att nämna ett exempel. Strukturförändringar i tidningsvärlden men även i biblioteksvärlden är ett annat exempel på något som BBL på sikt måste förhålla sig till.

Här ser jag ändå positivt på framtiden för just nischade och specialiserade tidskrifter som BBL. Signalerna de senaste åren tyder på det. Så sent som i slutet av oktober hade Sveriges Radios program Medierna ett inslag under rubriken "De nördigaste tidskrifterna överlever bäst" – det handlade just om "de nischade magasinerna som sprider de inzoomade, avgränsade ämnens ljus och hoppet om överlevnad".

Jag kommer att göra det nummer som är kvar för 2014 och i lugn och ro slutföra mina uppgifter som också innebär att lägga en god grund för ny chefredaktör. Svensk biblioteksforenings styrelse har nyligen fattat ett beslut med inriktningen att BBL från och med det första numret 2015 ska produceras av en extern utförare/byrå. Jag kommer att vara rådgivande i den av styrelsen tillsatta arbetsgrupp som ska förbereda en sådan övergång.

Biblioteksvärlden kommer jag även i fortsättning- en följa närgånget och engagerat – men inte i egen-skap av chefredaktör för tidningen.

Stockholm den 13 november 2014

UR INNEHÅLLET:

- 10 Tillgängligare samlingar med ny katalogiseringsstandard. *Torbjörn Tenfält*
- 13 Digitala humaniora – nytt forskningsfält. *Jakob Kihlberg*
- 14 Öppen data – ny utmaning för forskningsbiblioteken. *Peter Linde*
- 18 Framgångsrik lobby gav kvällsöppet. *MarieLouise Samuelsson*
- 26 Ny rapport om rrväl och förvärv. *Henriette Zorn*

AVDELNINGAR

- 32 Månadens uppsats
- 34 Recensioner
- 35 Krönika
- 36 Utblick
- 37 Aktuellt från SB
- 39 Kalendarium

Postadress

Box 70380
107 24 Stockholm

Besöksadress

World Trade Center, D5,
Klarabergsviadukten 70 eller
Kungsbron 1,
Stockholm
Tel. 08-545 132 30
Fax 08-545 132 31

Biblioteksbladets hemsida
www.biblioteksbladet.se

Prenumeration på BBL

För medlemmar i föreningen ingår BBL i medlemsavgiften, 350:- för enskild medlem (heltidsstuderande och pensionärer 175:-). Övriga betalar 550:- (Sverige), utanför Sverige, 700:-

Ansvarig utgivare

Henriette Zorn 08-545 132 41
hz@bbl.biblioteksforeningen.org

Recensionsansvarig

Johannes Rudberg
johannes.rudberg@kb.se

Grafisk form:

Paolo Sangregorio

Omslag:

 Paolo Sangregorio

Redaktionen förbehåller sig rätten att korta och redigera manus. För beställt material ansvarar ej.

Annonser

Bo Eriksson
Knut Wallenbergs väg 35
133 34 Saltsjöbaden
tel. 08-717 43 55
070-714 90 55
bo.erikssonmedia@telia.com
Moms/annonsskatt utgår ej!

Tryck

Norra Skåne Offset,
Hässleholm
ISSN: 0006-1867

Svensk Biblioteksforening är en ideell förening med uppgift att främja svenskt biblioteksväsen. Biblioteksbladet speglar föreningens verksamhet, åsikter och ställningstagande men har också till uppgift att väcka egen debatt genom att ge utrymme åt andra åsiktsyttringar. Tidningen har en fri och självständig roll och bedrivs med tryckfrihetsförordningen som grund.

Denna tidning gick i tryck den 13 november.

Den här tidskriften är rs-kontrollerad.

NU KRYMPER VI FLERA!

MILLE MÖBELSERIE FÖR FRAMTIDENS LÄNTAGARE

Tel: +46 472-300 36 • info@biketjanst.se • www.biketjanst.se

 BIKETJANST
BIBLIOTEKSINREDNINGAR

Nyheter

OGH DE NOMINERADE ÄR...

Storbritannien toppar i antal nominerade till ALMA-priset 2015. Sett till de nordiska länderna toppar Sverige med tio nomineringar, tätt följt av Norge och USA med vardera nio nomineringar.

UNDER BOKMÄSSAN i Frankfurt offentliggjordes de nominerade kandidaterna till Litteraturpriset till Astrid Lindgrens minne 2015.

197 kandidater från 61 länder är nominerade, bland dem ett trettiotal organisationer som arbetar läsfrämjande. Indiens samtliga fem nomineringar är t ex organisationer som verkar för främjande av barn- och ungdomslitteratur. Även en rad personer som arbetar läsfrämjande är nominerade vid sidan av författare, illustratörer och berättare.

Storbritannien har flest nominerade, 17 stycken. Tvåa på nomineringslistan är Sverige som för 2015 nominerar tio kandidater: Illustratörerna Eva Eriksson, Gunna Grähs, Jan Lööf och Ilon Wikland; författarna tillika illustratörerna Eva Lindström och Anna-Clara Tidholm samt författarna Lennart Hellsing, Ulf Stark, Thomas Tidholm och Monica Zak, som även är berättare och läsfrämjare.

Bland de nederländska nomineringarna återfinns Marit Törnkvist, svensk-nederländsk illustratör och författare.

Bland förra årets nomineringar fanns kandidater från Sydkorea. I år finns även en nominering från Nordkorea: So Yong Gwang, berättare och läsfrämjare.

Tillkännagivandet av 2015 års pristagare äger rum den 31 mars nästa år.

av svenska barn 5–8 år ser nyheter varje vecka via tv. I Norge är motsvarande siffra 21 %.
Källa: Mediarådet.

MUSEUM OCH FÖRENING JUBILERAR

I år fyller Biblioteksmuseiföreningen 25 år och Biblioteksmuseet 20 år. Det firas bl a med en jubileumsbok i det mindre formatet: **Genom historien mot framtiden.**

FOLKBIBLIOTEKENS HISTORIA, utveckling och nuvarande situation speglas genom åtta bidrag och till de som skriver hör Bengt Göransson, biblioteksprofilen Anna-Lena Höglund, riksbibliotekarien Gunilla Herdenberg och Margareta Berg, tidigare bibliotekschef i Botkyrka. Tommy Olsson, ordförande i Biblioteksmuseiföreningen medverkar i ett eget bidrag om hur föreningen bildades, museet kom till stånd, hur det har utvecklats genom åren och hur framtiden ser ut för ett museum med knaper ekonomi och ideellt engagemang.

Den lilla boken spänner över stor bredd: det handlar om läsandet och folkbiblioteken samt deras utveckling, ideologiernas utveckling och biblioteket som interkulturell mötesplats, biblioteksmuseets roll och betydelse (i Borås och i Vasa). Det sistnämnda skriver Ilkka Mäkinen, bibliotekshistoriker samt medlem i styrelsen för Finlands biblioteksmuseiförening.

Bengt Göransson summerar det hela ganska bra när han skriver: "Biblioteket är inte ett serviceorgan vilket som helst. Biblioteket är inte bara, eller ens främst, en plats där man tillhandahåller böcker och bokhyllor för dem som har det så dåligt ställt att de inte har råd att köpa böcker och skaffa bokhyllor själva. Biblioteket är ett ställe där vi samlar, redovisar och förmedlar kunskap om det intellektuella och kulturella tillståndet i landet."

JUBILEUMSBOKEN 2014

PRISREGNET ÖVER WESTÖ FORTSÄTTER

Det blev årets Aniarapristagare, Kjell Westö, som kammade hem Nordiska rådets litteraturpris 2014 för romanen *Hägring 38*. För samma roman fick han också tidigare i år Sveriges Radios romanpris 2014.

DE FINLÄNDSKE författaren Kjell Westö fick Nordiska rådets litteraturpris för romanen *Hägring 38* eftersom den "på stämningmättad prosa levandegör ett kritiskt ögonblick i Finlands historia med bäring på vår samtid".

Norsk seger blev det i prisklassen barn- och ungdomslitteratur: Håkon Øvreås och Øyvind Torseter (illustratör) från Norge får Nordiska rådets barn- och ungdomslitteraturpris för boken *Brune*, som enligt motiveringen "fyller ett tomrum mellan böcker för de minsta och ungdomsböcker. Det är en berättelse med klassiska kvaliteter, som samtidigt bidrar till att förnya berättandet för barn i norsk och nordisk tradition."

Nordiska rådets filmpris 2014 gick till den isländske regissören och manusförfattaren Benedikt Erlingsson och producenten Friðrik Þór Friðriksson för filmen *Om hästar och män* eftersom den är "en egensinnigt originell film med rötter i den isländska sagotraditionens lakoniska humor".

Musikpriset fick den danske komponisten Simon Steen-Andersen för *Black Box Music*, eftersom det är "ett enastående och radikalt annorlunda verk. Simon Steen-Andersen leker virtuost i kryssfältet mellan komposition, installationskonst, elektronik och performance."

Nordiska rådets priser är på vardera 350 000 danska kronor som överräcktes vid en prisceremoni i Stockholms stadshus den 29 oktober.

Natur & Kultur och SKL prövar ny e-boksmodell

Bibliotekens utlån av e-böcker hämmar inte e-boksförsäljningen. Det visar en studie som Natur & Kultur låtit göra under det senaste året. Nu har förlaget gjort en överenskommelse på försök med Sveriges bibliotek genom SKL.

HITTILLS HAR MÅNGA förlag tilllämpat karenstider på upp till fyra månader för nya e-böcker för biblioteken. Men enligt uppgörelsen med SKL (Statens Kommuner och Landsting), som sedan i fjol representerar biblioteken i förhandlingarna med förlag, kommer alla Natur & Kulturs allmänlitterära e-böcker det kommande året att direkt vid utgivning finnas tillgängliga för biblioteken.

– Det här kommer att öka låntagarnas intresse för e-böcker, tror vi. Dels blir det fler titlar att välja på, dels får man snabbare tag i nya titlar nu, säger Gunilla Glasare, avdelningschef för bland annat kultur- och samhällsfrågor på SKL.

För drygt ett år sedan tog Natur & Kultur i tysthet bort sin karenstid på en månad för nyutkomna allmänlitterära titlar, just för att se om den i bokbranschen så vanliga uppfattningen att e-bokslån "stjäl" från försäljningen stämde.

Och förlagets statistik visar att antalet utlån av förlagets e-böcker visserligen har ökat sedan dess, men att försäljningen av e-böcker samtidigt ökat – till och med något mer än utlånen.

– Om man ser på vår utgivning finns det inget som tyder på att slopandet av karenserna skulle verka hämmande på försäljningen, säger John Augustsson, digital projektledare på Natur & Kultur. Det bekräftade vår magkänsla – att ju fler som läser, desto mer sprids ordet, och desto fler kommer att vilja läsa.

Inte heller på försäljningen av förlagets fysiska böcker har någon "kannibaliseringsseffekt" kunnat märkas.

Enligt överenskommelsen med SKL tillämpas nu under ett år på prov en modell där förlagets nyutgivna titlar kommer att kosta 30 kronor per utlån, böcker äldre än fyra månader 20 kronor, och backlist äldre än två år 13 kronor.

– Vi har i förhandlingarna utgått från att kostnaden för biblioteken inte ska öka. Och det klarar man med den här nivån, säger Gunilla Glasare.

SKL för även samtal med fler förlag. Inga fler överenskommelser beräknas dock vara klara den närmsta tiden.

Natur & Kultur är först med att offentliggöra den här typen av studie, men däremot inte först med en differentierad prismodell. Elibs tidigare modell, med 18–20 kronor per utlån, har fått en del kritik. När e-bokslåningen ökar, ökar också kostnaderna. En rad bibliotek runtom i landet har fått införa utlåningstak eller tillfälliga lånestopp, eller till och med – som exempelvis länsbiblioteket i Östergötland – säga upp avtalen med Elib. Andra har bytt till konkurrerande plattformen Atingo, som lanserades i fjol med en mer differentierad prisskala: De totalt 3 500 titlarna kostar mellan 1 och 66 kronor. Hittills använder 24 bibliotek tjänsten.

I somras presenterade Elib en ny modell som innebar att man slopade modellen med ett fast utbud av e-böcker där varje nedladdning kostar 18–20 kronor för biblioteken. I stället kan förlagen tillgängliggöra sina e-böcker på två sätt:

- Accesslån, biblioteken betalar per lån – en fast kostnad per nedladdning – precis som tidigare – med skillnaden att priserna inte ligger fast utan kan variera med tiden.
- Stycklicens – innebär att biblioteken betalar i förskott för ett viss antal lån.

Förlaget Ordfront och e-boksförlaget Publit inledde i våras ett pilotprojekt med Stockholms stadsbibliotek: under 20 månader kommer deras digitala titlar att finnas tillgängliga för utlån utan karenstid. Nya titlar kostar då 25 kronor per utlån, backlist 15 kronor.

JOHANNA WESTLUND

Nyheter

FÖRNYAT RÅD AKTUALISERAR KB:S ROLL

15 NAMNKUNNIGA ledamöter har knutits till det forskarråd som kb nu aktiverar på nytt. Det sker som en följd av att kb vid årsskiftet fick en förändrad instruktion med ett förtydligande kring nationell forskningsinfrastruktur och som en anpassning till nya bibliotekslagen.

I kb:s forskarråd ingår t ex Rasmus Fleischer, Hillevi Ganetz, Joacim Hansson, Anja Hirdman, Jussi Karlgren, Olof Sundin samt Johan Svedjedal, för att nämna några. Rådets ledamöter har utsetts för en treårsperiod. Förutom en rådgivande funktion har forskarrådet i uppdrag att följa upp ansökningar kring forskningsrelaterade projekt som kb medverkar i liksom att fånga upp aktuella forskningsrelaterade frågor och problemställningar med beröringspunkter för kb. Vidare ska man fungera som referensgrupp i nationella utvecklingsprojekt som har forskare som primär målgrupp samt ge råd om hur kb ska öka kunskapen om samlingarna exempelvis genom publicering.

Forskarrådssekreterare är Jonas Nordin som arbetar på kb:s Enhet för kunskapsuppbyggnad.

HZ

BiblioteksGUIDE för webben

WAGNER

www.wagnerform.se

*”Jag ska bygga upp
65 sönderbombade skolor i Gaza”*

Malala Yousafzai, mottagare av World's Children's Prize och Nobels fredspris

Antar utmaningen – med lust och ödmjukhet

I början av nästa år är Katti Hoflin Stockholms nya stadsbibliotekarie när Inga Lundén efter fjorton år lämnar sitt förordnande.

AV ÅSA EKSTRÖM

– Det här är mitt drömjobb! Jag ser verkligen fram emot det här, säger en glad Katti Hoflin till BBL.

Hon lämnar sitt nuvarande jobb som rosad verksamhetschef för Dunkers kulturhus i Helsingborg för att bli ny chef för Stadsbiblioteket, 40 stadsdelsbibliotek, Internationella biblioteket, Regionbiblioteket och det digitala biblioteket.

Katti Hoflin flyttar från Danmark där hon bor i dag, för att återigen leva i sin gamla hemstad. Katti Hoflin har tidigare varit chef för Rum för barn i Kulturhuset (2007–2011) och byggde bland annat upp TioTretton i samma hus. Hon har många strängar på sin lyra och har bland annat skrivit flera barnböcker samt har erfarenhet som musiker och programledare i svT.

Varför är det ett drömjobb för dig att bli bibliotekschef i Stockholm?

– Av många skäl! Stockholm är en dynamisk och spännande plats. Biblioteken i Stockholm likaså. Jag har en djup och personlig relation till biblioteket som idé. Det påverkade mig starkt som barn när jag verkligen behövde det. Och biblioteken fortsätter att vara medborgarnas plats i den tid vi lever nu. Det är en demokratiplats. En fri plats. Du kan gå in i vilka världar du vill. Du kan möta en medmänniska. Både analogt och virtuellt. Och det är gratis. Det är bland det finaste som finns.

FOTO: PER KRISTANSEN

– Jag hoppas att de som jobbar i biblioteken ska känna att de arbetar på en väldigt viktig och spännande plats som fria och modiga medarbetare, säger Katti Hoflin.

Vad hoppas du kunna utträta som chef för drygt 400 anställda inom SSB och för stockholmarna?

– Jag ser fram emot att utveckla biblioteken ihop med alla medarbetare. För mig är det oerhört viktigt att förstå var organisationen befinner sig. Vilka utmaningar och segrar biblioteken lever i idag. Innan jag svarar på det i detalj ska jag lära känna bibliotekens olika delar och nuläge. Sedan kommer strategier för framtiden. Men helt klart hoppas jag att de som jobbar i biblioteken ska känna att de arbetar på en väldigt viktig och spännande plats som fria och modiga medarbetare.

– När det gäller stockholmarna hoppas jag att de ska känna att de har ägarskap i sina egna bibliotek. Att de kan vara medskapande och delaktiga i verksamheten. Att biblioteken skapar värde i deras liv. Och gärna att de ramlar in i ett bibliotek i sin närmiljö, varhelst de bor.

Du har sagt att du vill att biblioteken även ska vara en plats för de som hatar böcker. Hur menar du då att biblioteken ska agera? Vilka satsningar ska göras och varför?

– Det där formulerade jag när vi skulle öppna specialbiblioteket för 10–13 åringar i Kulturhuset/Stadsteatern: "Äntligen! Ett bibliotek även för dig som hatar böcker!" Och det kom sig av att jag har mött många barn, ofta killar, som gav uttryck för att de inte orkade med böcker och läsning. I TioTretton byggde vi verksamheten utifrån principen att barnen har makten över sin egen plats. Det betydde att de fick utforma den ihop med dem som arbetar där. Och att även den som trodde att hen hatade böcker skulle känna att det var en okej plats att vara på. Nu har det visat sig att besökarna där läser och lånar som galningar. Så kanske var det en klok strategi att inte stirra sig blind på att "det är jättefint att läsa en bok". Utan att fokusera på att möta barnen där de är. Och utgå ifrån det de är intresserade av.

Hur ser framtiden ut för biblioteken om du får bestämma?

– Den viktigaste resursen i biblioteken är människorna som arbetar där. Och biblioteksmedarbetarnas roll är alltid stadd i förändring. Men just i vår tid kanske det händer lite snabbare än hittills i den explorerande tekniska utveckling vi lever i. Vi har nu tekniken på kroppen, snart kanske i? Det är fantastiskt men också problematiskt för de som inte har tillgång. I klyftan som uppstår mellan de som har tillgång och de som inte har, kommer biblioteken att spela en oerhört viktig roll. Det gäller både medie- och informationskunskap men också tillgång till ett rikt språk. I framtiden hoppas jag att biblioteken på ett självklart sätt är byggare och utvecklare av lokalsamhället. Men det finns mycket mer att säga

och jag vill gärna sätta mig in i alla de framtidsprojekt som redan pågår i ssv innan jag föregriper framtidens biblioteksroll.

Vad tar du med dig för erfarenhet från Dunkers?

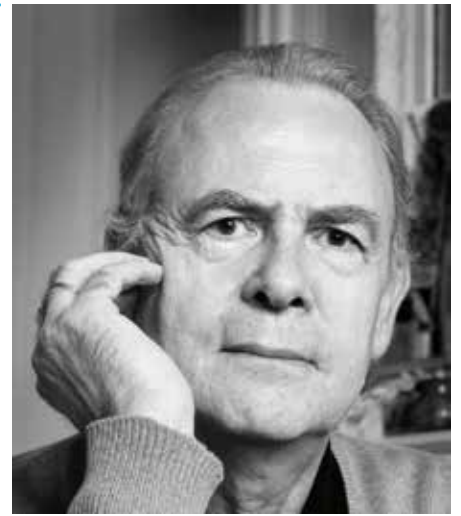
– Jag tar med mig att det går att ta sig ur ett rätt hopplöst läge och vända det till något fantastiskt. Jag tar också med mig en stor erfarenhet av hur man kan "vända en verksamhet ut och in". Alltså: hur gör man när många invånare slutat komma till en plats? Det är lyxigt när besökarna bara väller in varje dag. Men när de inte är där? Att få människor att komma tillbaka, och att få helt nya grupper att komma – det har jag lärt mig väldigt mycket om. Jag tar också med mig en fantastisk erfarenhet och nätverk från det kulturella centrum som Öresundsregionen utgör. Ett perspektiv som också behövs i huvudstaden.

Vad är den största utmaningen i chefsjobbet?

– Oj, det får vi se! Jag kan tänka mig att det i början blir lite svårt att komma ihåg alla namn. Skämt åsido: jag är ödmjuk inför uppdraget och har ett forskande förhållningssätt i det jag gör. Det brukar vara bra att inte tro att man har alla svar eller lösningar. Men en utmaning blir förstås att vara tillgänglig för en så stor organisation och lära känna den. Men det är också en väldigt rolig utmaning!

Ett tjugotal hade sökt jobbet som stadsbibliotekarie. Stockholms kulturdirektör Berit Svedberg är nöjd med att valet föll på Katti Hoflin.

– Stadsbiblioteket behöver en stark ledare för de drygt 400 medarbetarna, en person som kan ta sig an och fortsätta utvecklingen och framtidsutmaningarna med mycket energi och lust. Och det har verkligen Katti Hoflin, säger Berit Svedberg.

PATRICK MODIANO – NOBELPRISTAGARE I LITTERATUR 2014

"En enorm överraskning, jag är väldigt rörd..."

"... för den minneskonst varmed han frammanat de ogripbaraste levnadsöden och avtäckt ockupationsårens livsvärld".

Grattis...

Centrumskolan i Växjö som av Nationella Skolbiblioteksgruppens jury utsågs till Årets skolbibliotek 2014.

NATIONELLA RIKTLINJER FÖR OA

FORSKNING SOM är finansierad med offentliga medel ska publiceras omedelbart öppet tillgängligt (så kallad gold open access) och ha en cc-licens.

Under året har Vetenskapsrådet på uppdrag av regeringen arbetat fram ett förslag till nationella riktlinjer för öppen tillgång till vetenskapliga publikationer och konstnärliga verk samt för forskningsdata. Man skriver att man gjort detta i samarbete med kb, något som kb inte känner igen, vilket man tydliggör i en egen skrivelse som kommenterar vr:s

förslag till riktlinjer.

vr:s uppdrag är en konsekvens av en rekommendation från eu-kommissionen till medlemsstaterna. Tanken är att riktlinjerna bör vara genomförda år 2025.

För öppen tillgång till forskningsdata vill man genomföra ett antal pilotprojekt till och med år 2020.

Fram till början av november var det möjligt för intressenter att lämna synpunkter på och kommentarer till förslaget i ett av Vetenskapsrådet öppet webbforum.

Av de inkomna synpunkterna framgår att det finns mycket kritik mot förslaget. Bland annat framför flera att de högt ställda målen föreslås börja gälla i en tämligen avlägsen framtid, 2025, men att det saknas en egentlig färdplan för de närmaste åren och konsekvensanalyser för enskilda delar av förslaget.

Förslaget till nationella riktlinjer kommer att lämnas till regeringen vid årsskiftet. Ett utkast till Vetenskapsrådets förslag till nationella riktlinjer för Open Access finns på <http://tinyurl.com/q6kemjf>

Förslaget till nationella riktlinjer kommer att lämnas till regeringen vid årsskiftet. Ett utkast till Vetenskapsrådets förslag till nationella riktlinjer för Open Access finns på <http://tinyurl.com/q6kemjf>

Vetenskapsrådet

BIDRAG TILL REGIONAL UTVECKLING

41 AKTÖRER får dela på närmare 17,8 miljoner kronor i utvecklingsbidrag när Kulturrådet gör sin andra fördelning av stöd till regional kulturverksamhet inom ramen för kultursamverkansmodellen. Knappt ett åttiotal aktörer – museer, teatrar, konstföreningar, aktörer inom film och musik etc – hade sökt.

Bland de beviljade ansökningarna är scenkonst/teater/dans framträdande områden.

Två läsfrämjande insatser finns med i fördelningen: Länsbiblioteket i Dalarna (800 000 kronor) och Landstinget Västmanland (400 000 kronor) får bidrag för att arbeta med metodutveckling kring läsfrämjande.

Andra exempel på projekt som får stöd är Författarcentrum Väst som driver projektet Romska berättelser och Malmö kulturförvaltning med Perpetual Romani som även fick stöd vid den första fördelningen av bidrag.

– Det finns en stor bredd i ansökningarna och nästan alla län har sökt, tyvärr är anslaget begränsat och endast cirka hälften av projekten kan beviljas bidrag, säger Kulturrådets generaldirektör Staffan Forssell.

I april i år gjordes en första fördelning av utvecklingsbidrag. Då fick 59 ansökningar dela på sammanlagt 20 miljoner kronor. Musik, bild & form, hemslöjd och romsk kultur var starka områden i den fördelningen.

HZ

GEMENSAMT BIBLIOTEKSSYSTEM I SYDÖSTRA SKÅNE

FRÅN 1 januari 2015 ska biblioteken i Simrishamn, Sjöbo, Skurup, Tomelilla och Ystad ingå i ett gemensamt bibliotekssystem.

Under hösten pågår arbetet med att slå samman bibliotekens system till ett gemensamt datasystem för ut- och omlån, reservationer m m.

Ett gemensamt biblioteksdatasystem öppnar för möjligheter att ge låntagarna bättre service och bokbeståndet blir betydligt större när biblioteksdatasystemen slås ihop. Den nya större katalogen innebär att låntagarna får ett ännu bredare utbud av litteratur och kan låna böcker från alla bibliotek i Skåne Sydost.

Reservationsavgifterna kommer att tas bort och man kan beställa, låna och lämna böcker på bibliotek över kommungränserna. Låna i Skurup och lämna i Simrishamn, allt efter vad som passar bäst.

Personuppgifterna i låntagarregistret kommer framöver att behandlas gemensamt av de fem kommunbiblioteken. Under hösten byts lånekorten ut. Enligt personuppgiftslagen (PuL1998:204) ska låntagarna informeras och ge sitt medgivande till detta.

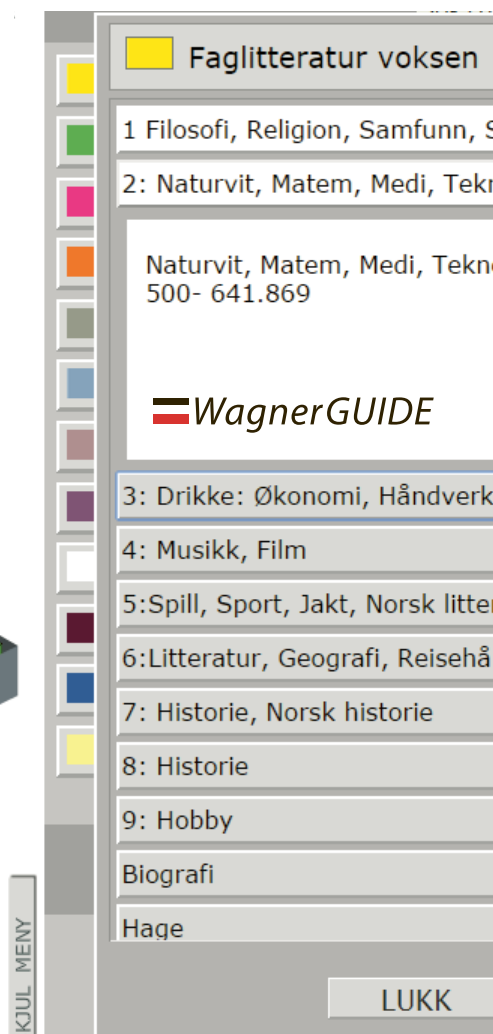
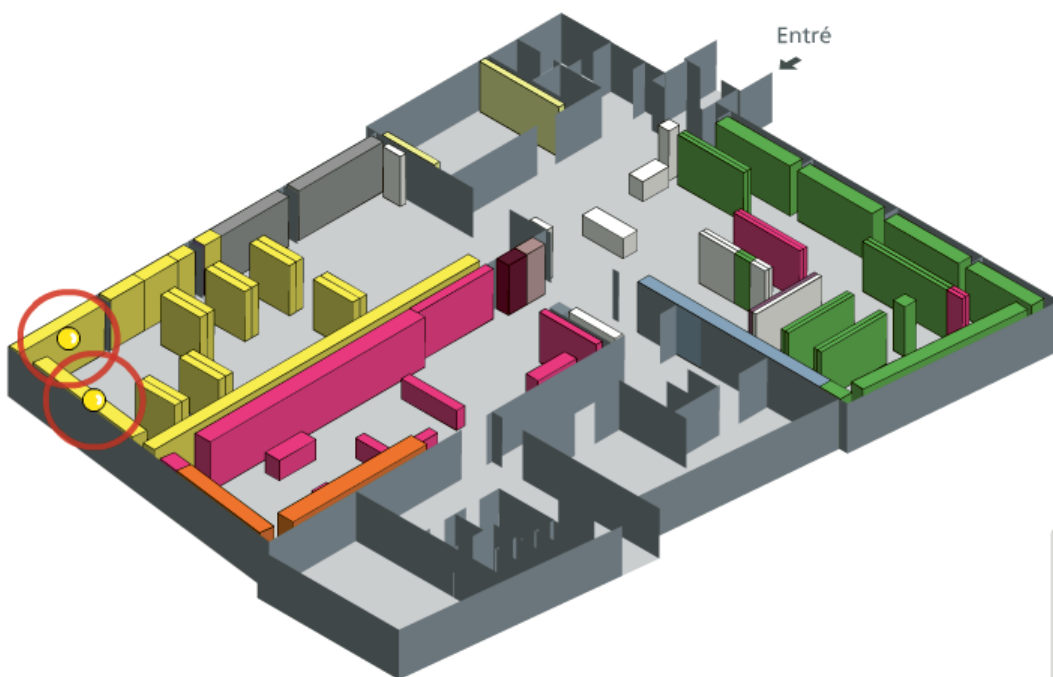
HZ

MÅNADENS ELIN

MerÖppet och WagnerGUIDE på bibliotek i Norge....

Sarpsborg Hovedbibliotek

För att meröppet skall fungera optimalt krävs nästan WagnerGUIDE. Dvs en vägvisare och informationskanal som hjälper låntagaren att få rätt information på egen hand. WagnerGUIDE är idag webbaserad och helt plattformsoberoende. Fungerar lika bra på pekskärmen i entrén som i mobilen, PCn/Mac, som på surfplattan (Androide/iPAD). Visst är det härligt att framtiden redan är här!

*Ring mig - så berättar jag mer... 0733-36 68 67
Pröva gärna i mobilen: wagnerform.se*

Obs! Vi finns redan i Storbritannien, Tyskland, Danmark, Grönland och naturligtvis Norge... kontor i STHLM och Gbg.. ja, ni förstår...

Vänliga Hälsningar

Johannes Wagner
/ BIBLIOTEKARIE

WAGNER

Visar besökaren vägen!

Tillgängligare samlingar med ny standard

AV TORBJÖRN TENFÄLT

Hylla efter hylla står de på rad – alla böcker som getts ut i Tyskland efter andra världskriget. Nu ska de katalogiseras efter den nya standarden RDA.

– För första gången på ett annat språk än engelska, säger Christine Frodl, avdelningschef på Nationalbiblioteket i Frankfurt.

FRÅN KONFERENSNUMMET NÅGRA våningar upp i Deutsche Nationalbibliotheks bastanta byggnad syns Mainhattans skyline med skyskraporna i täta klungor. Vi är i Frankfurt an Main, Tysklands ekonomiska centrum, men också den stad där hela den tyska bokutgivningen finns lagrad. Tillsammans med trycksaker, fotografier handlar det om 24 miljoner föremål.

– Här har vi tre våningar fulla med böcker och andra bibliografiska föremål. Varje våning är stor som en fotbollsplan, säger Christine Frodl, avdelningschef för nationalbibliotekets avdelning för standardisering av kataloger och en av arkitekterna bakom arbetet med att införa en ny katalogiseringsstandard.

Det tyska nationalbiblioteket i Frankfurt hör tillsammans med bland andra British Library och kongressbiblioteket i Washington, till pionjärerna när biblioteksvärlden ömsar skinn.

För drygt ett år sedan besökte Christine Frodl Stockholm för att dela med sig av de tyska erfaren-

heterna av RDA, Resource Description and Access (resursbeskrivning och åtkomst). Hon var en av talarna vid den konferens om det nya katalogiseringssystemet som Kungliga biblioteket ordnade inför den svenska anslutningen till systemet.

– Processen i sig har öppnat medarbetarnas sinnen och förståelse. Först mötte vi en del oroliga reaktioner inför skiftet, men nu är de flesta väldigt entusiastiska, säger Christine Frodl.

Tillsammans med sin kollega Renate Behrens-Neumann, som tog över projektledningen i januari, har hon förberett en rad utbildningar. Så här långt har de framför allt riktats till personer med en strategisk roll i förändringsarbetet, till exempel de som arbetar med policy- och regelfrågor.

Senare ska även personal på regionala och lokala bibliotek lära sig grunderna för RDA. Längre fram ska även arkiv och museer involveras.

– RDA är tänkt att fungera för alla kulturinstitutioner, säger Renate Behrens-Neumann.

Redan 2001 började Tyskland, Österrike och den tyskspråkiga delen av Schweiz att diskutera

För drygt ett år sedan besökte Christine Frodl Stockholm för att dela med sig av de tyska erfarenheterna av RDA.

FOTO: MAGNUS HARTMAN

"Processen i sig har öppnat medarbetarnas sinnen och förståelse. Först mötte vi en del oroliga reaktioner inför skiftet, men nu är de flesta väldigt entusiastiska."

en övergång till en internationell standard. Men det dröjde till 2012 innan implementeringen av RDA kom igång i form av förberedande projekt i de tre tyskspråkiga länderna.

– Biblioteksvärlden är lite traditionell och det är inte så lätt att ändra ett pågående system. Vi är också först med att göra det här på ett annat språk än engelska, säger Renate Behrens-Neumann.

Tidigare har den nya standarden införts i Storbritannien, USA, Australien och Kanada. När Tyskland nu bryter den engelskspråkiga dominansen krävs ett omfattande översättningsarbete, i det inledande skedet framför allt av regler och olika former av standardisering. Nästa år startar det omfattande jobbet att implementera RDA för bibliografiska data.

– Det var aldrig någon tvekan om att vi skulle ha tyska som arbetsspråk. Men att översätta alla texter medför en hel del svårigheter. Vi måste vara säkra på meningen av varje ord och begrepp. Dessutom måste vi uppdatera översättningen hela tiden, säger Christine Frodl.

Hon förordar en lugn och pedagogisk process.

– Många medarbetare känner stress. Prata med dem från första stund. Det är viktigt att förklara hur systemet fungerar, både en och två gånger.

Christine Frodl rekommenderar också att man bildar en expertgrupp som följer arbetet och kan reflektera över de olika svårigheter som dyker

FOTO: MAGNUS HARTMAN

– RDA är tänkt att fungera för alla kulturinstitutioner, säger Renate Behrens-Neumann, projektledare.

upp längs vägen. I gruppen bör företrädare för olika typer av bibliotek ingå. Det är också viktigt att i början av arbetet lägga mycket kraft på de riktlinjer och andra dokument som ska vara styrande för bytet till det nya systemet.

Övergången till RDA behöver inte bli dyr, konstaterar Christine Frodl och Renate Behrens-Neumann. Utöver kostnader och interna konferenser är det inga stora utgifter, det mesta av arbetet klaras med de resurserna som redan finns på biblioteken.

Det är en stor utmaning för oss att skapa något gemensamt. Med hjälp av RDA blir alla våra samlingar mer tillgängliga. Det ökar också möjligheterna att samarbeta över gränserna och ju fler länder som ansluter sig, desto bättre, säger Christine Frodl. ■

"Biblioteksvärlden är lite traditionell och det är inte så lätt att ändra ett pågående system. Vi är också först med att göra det här på ett annat språk än engelska."

Hela världen, dagligen uppdaterad.

Landguiden.se är lättanvänd och på svenska. Här hittar du allt om aktuell politik, historia, språk, sociala förhållanden, statistikverktyg och mycket mer.

Beställ direkt: info@ui.se | 08 511 768 05 eller av din prenumerationsleverantör. Läs mer på landguiden.se

RDA i Sverige

Datamodellen för framtidens kataloger finns snart även i Sverige. Riksbibliotekarien har fattat ett principbeslut om att RDA ska bli bibliotekens nya standard för katalogisering.

FOTO: PETER AXELSSON

– Vi siktar på en övergång till RDA nästa år, säger Miriam Säfström på KB.

RDA STÅR FÖR *Resource Description and Access* och blir i svensk översättning *Resursbeskrivning och åtkomst*. Modellen används för att strukturera och beskriva information.

– Vi siktar på en övergång nästa år, men tidplanen är ännu inte fastslagen och riktigt hur processen kommer att genomföras är inte beslutat, säger Miriam Säfström, enhetschef på Kungliga biblioteket.

I Sverige kommer den nya katalogiseringsstandarden att ersätta AACR2. I jämförelse med Tyskland betyder det att steget för biblioteken är betydligt kortare. Mycket av förankringsarbetet är redan gjort och den engelska versionen behöver inte översättas till svenska.

– Tyskland går från ett ganska kaotiskt läge med väldigt många olika katalogiseringssystem. En lika omfattande process som de har gått igenom är inte nödvändig i Sverige, säger Miriam Säfström.

RDA delar upp den bibliografiska informationen i olika nivåer: *verk*, *uttryck*, *manifestation* och *exemplar*. Om man tar en av Vilhelm Mobergs romaner som exempel är *Utvandrarna* ett verk. Ett uttryck av detta verk kan vara den svenska originaltexten. Manifestationen kan bestå av en speciell utgåva, till exempel den första pocketutgåvan. Exemplaret är den enskilda tryckta bok som står i bokhandeln, på biblioteket eller hemma i bokhyllan. En annan manifestation av romanen är e-boksutgåvan. I det fallet utgörs exemplaret av själva filen.

RDA utvecklas av Joint Steering Committee for Development of RDA (JSC). I den långsiktiga strategi som organisationen tog fram för snart tio år sedan radar den upp några av ambitionerna med RDA:

- Erbjuder en flexibel lösning både vad gäller teknik och innehåll.
- Fungera i internationella miljöer.
- I första hand användas inom bibliotekssektorn, men också vara tillgänglig för andra verksamheter, som arkiv och museum.
- Innehållet ska vara skrivet på enkel engelska och vara möjligt att översätta till andra språk.
- Lätt att använda, både i arbetet och under utbildning.

Ett mål med RDA är att de data modellen hanterar ska kunna delas och återanvändas även utanför biblioteksvärlden, till exempel av olika arkiv. RDA har redan fått en ganska stor spridning i den engelskspråkiga världen.

– Vi fortsätter att förhålla oss till det man gör internationellt. Vi vill vara med i den gemenskapen, och bidra till den, säger Miriam Säfström.

TORBJÖRN TENFÄLT

FOTO ELISABETH OHLSON WALLIN

Henrik Wallheim.

RDA i årets Collijn-uppsats

Att Resource Description and Access (RDA) är ett hett ämne inom forskningsbiblioteksvärlden både nationellt och internationellt styrks också av det faktum att Svensk biblioteksförenings jury för Collijnpriset i år valt att uppmärksamma en magisteruppsats som handlar just om denna nya katalogiseringsmetod. För uppsatsen "Katalogen som tolkningsredskap: Bibliografiska relationer i Resource Description and Access (RDA), med särskild hänsyn till operationaliseringsproblem", fick Henrik Wallheim motta Collijnpriset 2014 vid prisceremonin på Stockholms stadsbibliotek i oktober.

Collijnpriset 2014 för bästa magisteruppsats i Biblioteks- och informationsvetenskap har lagts fram vid Uppsala universitet, institutionen för ABM.

Juryns motivering:

I sin uppsats tar författaren sig an ett synnerligen aktuellt, spännande och framtidsorienterat ämne. Ett vidgat utbud av och större komplexitet i olika typer av biblioteksresurser har medfört en nödvändig utveckling av katalogiseringsmetoder och bibliografiska beskrivningar. I uppsatsen presenteras ett relativt komplicerat ämne på ett strukturerat och begripligt sätt. Författaren har på ett förtjänstfullt sätt använt aktuell forskning. Dessutom får uppsatsen en ytterligare dimension genom att författaren går utanför biblioteks- och informationsvetenskapliga fältet och använder metoder från litteraturvetenskapen för att visa på svårigheten i att få teori och praktik att gå ihop. Juryn är övertygad om att uppsatsen fyller ett stort behov hos praktiserande bibliotekarierna och den är ett starkt bidrag till fortsatt forskning.

HZ

Uppsatsen kan läsas på
<http://tinyurl.com/pqq466t>

AV JAKOB KIHLBERG

Hur digitaliseringen bidrar till omvandling av vetenskapliga discipliner och bibliotekens roll i det var temat på en internationell konferens på Södertörns högskola i oktober.

FOTO: CREATIVE COMMONS

Pelle Snickars var en av talarna på konferensen Bibliotheca Baltica.

Digital humaniora – nytt forskningsfält

DEN INTERNATIONELLA KONFERENSEN Bibliotheca Baltica är en återkommande del av det samarbete som, sedan mitten på 1990-talet, finns mellan biblioteken i Östersjöregionen.

Bland talarna på årets konferens återfanns forskare och bibliotekarier från ett flertal länder. En rad konkreta projekt för att tillgängliggöra samlingar vid olika bibliotek och forskningsinstitut presenterades men de vidare perspektiven togs upp av två huvudtalare.

Pelle Snickars, professor i medie- och kommunikationsvetenskap vid Umeå universitet, framhöll bland annat att en satsning på tillgång till material inte längre är tillräckligt. Fokus behöver flyttas från tillgången till själva användningen – eller snarare den potentiella användningen – av materialet. Frågor om datakvalitet, metadata och taggning blir då viktigare och en central uppgift blir att tillhandahålla gränssnitt med praktiska verktyg för dataanalys. Snickars efterlyste även satsningar på datalab i biblioteksmiljön där forskare och studenter kan arbeta med visualiseringar och annan typ av analys.

Timo Honkela, professor vid Helsingfors universitet och verksam vid Nationalbiblioteket i Finland, beskrev i en intressant föreläsning hur komplexiteten i den naturliga språkanvändningen gör det omöjligt att programmera datorer för att fullt ut kunna avkoda mänsklig kommunikation. Istället krävs system där datorer på egen hand känner igen och drar slutsatser av mönster och regelbundenheter, och på så vis successivt lär sig att tolka informationen ("machine learning"). I förlängningen av en sådan utveckling kan man se framför sig att interoperabilitet mellan olika system kan uppnås utan standardisering: de kan

lära sig att förstå varandra utifrån kontextuella faktorer utan att varje term i en databas är helt likvärdig eller känd på förhand.

Konferensen i sin helhet reste ett antal frågeställningar värda en fortsatt diskussion. Ett förhållande som borde uppmärksammas mer är just att digitaliseringen inte bara gjort det möjligt att finna nya svar på gamla frågor – det vill säga gjort det lättare att få tillgång till material – utan även öppnat upp helt nya forskningsfält, även inom humaniora. Ett bra exempel på det som berördes av flera talare är övergången från "close reading" till "distant reading"; från närläsning av ett mindre antal texter till automatiserad analys av en stor mängd verk för att lokalisera regelbundenheter eller trender. Hur digitaliseringen bidrar till att i grunden omvandla vetenskapliga discipliner är ett perspektiv som hittills ofta saknats när nyttan av digitalisering diskuterats av beslutsfattare på olika nivåer.

Man kan också fråga sig vilken mognadsgrad vi ännu uppnått i Sverige. Gör inte de förhållandevis långsamma framstegen vad gäller digitalisering av bibliotekens samlingar att vi fortfarande måste fokusera en del på grundläggande "access" till materialet? Förväntningarna på biblioteken är i dag trots allt – som Christopher Kümmel från Deutsche Forschungsgemeinschaft framhöll – att i princip alla samlingar ska finnas tillgängliga i fulltext, att all text ska vara OCR-tolkad samt åtföljas av en rik metadata. Till den nivån är det ju en bit kvar. Själva underlaget för de nya analysverktyg som efterlystes under konferensen, är knappast på plats i Sverige. Vidare kan man fråga sig hur många humanistiska forskare som faktiskt vore redo att i dagsläget använda sig av dessa analysverktyg om de fanns tillgängliga. ■

"Ett bra exempel på det som berördes av flera talare är övergången från "close reading" till "distant reading"; från närläsning av ett mindre antal texter till automatiserad analys av en stor mängd verk för att lokalisera regelbundenheter eller trender."

Öppen data – en ny utmaning för forskningsbiblioteken!

AV PETER LINDE

Ingen tar ansvar för hanteringen av forskningsdata. Praktiska kunskaper saknas och kompetenshöjande aktiviteter för bibliotekarier är försvinnande litet. Nu är det bråttom, menar Peter Linde.

FOTO: ELISABETH OHLSSON WALLIN

Peter Linde arbetar på Blekinge Tekniska Högskolas bibliotek.

I SNART 20 ÅR har svenska bibliotekarier arbetat för att realisera Open Access inom vetenskaplig publicering. Men det är först det senaste året man talar om att en vändpunkt nåtts; att över 50 procent av publikationerna finns öppet tillgängliga. Nu hoppas vi på nerförsbacke och kanske en del frihjul framöver. Men så dyker en ny krök i vägen upp som pockar på uppmärksamhet – öppen data. Plötsligt duger inte kompetensen och verktyglådan längre.

Bakgrunden är att det bland viktiga forskningsfinansiärer och beslutsfattare nu tycks finnas en konsensus om att öppen forskningsdata ökar tillväxten, kvaliteten och transparensen i forskningen; innovation får en kick liksom det civila samhället. EU-kommissionen, internationella organ som OECD, Världsbanken, vetenskapliga sällskap som Royal Society, forskningsfinansiärer som Wellcome Trust, Research Councils UK, Deutsche Forschungsgemeinschaft är några viktiga aktörer som ställer sig bakom dylika värderingar av forskningsdatans möjligheter. Till och med en del vetenskapliga förläggare har insett vartåt det lutar och uppmanar forskare att öppet tillgängliggöra den data som stöder slutsatser i deras publikationer (BioMed Central och PLOS). Andra exempel från förlagsvärlden är nyetablerade tidskrifter som koncentrerar sig på att publicera dataset och kommentarer kring dessa enbart (Geoscience Data Journal, Dataset Papers in Science, F1000Research). Vårt eget Vetenskapsråd projekterar just nu, på Utbildningsdepartementets uppdrag, för en nationell policy för öppen forskningsdata (se notis på sid 6, reds anm.) Orsaken är EU-kommissionens rekommendation från 2012 till EU:s medlemsländer, att bereda marken för fri tillgång till såväl vetenskapliga artiklar som data finansierad av skattemedel.

I den här nya utvecklingen återstår det för biblioteken att finna sin plats. Men det är bråttom. Idag saknar de flesta bibliotek en strategi för digitalt bevarande. De står handfallna inför att möta efterfrågan från forskare om stöd för datahanteringsplanering. I ett försök att förstärka biblio-

tekens insatser på området har LIBER publicerat skriften "Ten recommendations for libraries to get started with research data management", i vilken man tar upp ett brett spektrum av åtgärder, från policyrekommendationer till konkreta råd om metadata standarder. I föregångsländer som Storbritannien, Holland och USA där både regeringar och betydelsefulla forskningsfinansiärer kräver att forskare redan i ansökningsfasen redogör för hur deras forskningsdata ska hanteras, spridas och bevaras, finns redan en basal infrastruktur. Där finns exempel på hur bibliotek tagit sig an uppgiften att, tillsammans med andra intressenter som datacenters it-avdelningar, forskningshandläggningsavdelningar, stödjande forskare i denna process. Universitetens samarbetsorganisation League of European Research Universities menar att forskningsbiblioteken är en av de viktigare aktörerna när det gäller att hantera forskningsdata och att göra den sökbar. Men i verkligheten ekar de flesta europeiska universitets publiceringsdatabaser tomma vad gäller forskningsdata.

Framför oss ligger alltså en gigantisk uppgift om vi vill ha den. Det kommer att dröja ytterligare några år innan en svensk nationell policy kommer och innan finansiärer villkorar sina bidrag. Men om vi inte är proaktiva nu finns en stor risk att andra intressenter skapar de nödvändiga, kunskapsmässiga och infrastrukturella förutsättningarna för att dela forskningsdata och på så sätt ställer biblioteken utanför.

I snart två år har jag representerat Blekinge Tekniska Högskolas bibliotek som en partner i EU-projektet "Policy Recommendations for Open Access to Research Data in Europe (RECODE)". Under projektets gång har vi bl.a tittat på vad som engagerat vissa pionjärbibliotek att satsa på projekt som syftar till att expandera biblioteksservice mot datatjänster samtidigt som klassiska biblioteksaktiviteter som katalogisering, mediainköp, prenumerationstjänster krymper, är ifrågasatta eller automatiseras. Vi har urskiljt fem viktiga utmaningar för bibliotek.

1. Att utbilda, stötta och förespråka. Detta betyder att praktiskt informera och stödja forskare och annan personal i arbetet med att upprätta en datahanteringsplan; att kunna omhänderta och publicera data så att den blir återanvändbar. Idag saknas professionella förutsättningarna för detta i stor utsträckning. Bibliotekarierna har en god förutsättning att spela en stor roll genom sin nära kontakt med forskare och sin kunskap om Open Access-strukturer. För bibliotekens del behövs skraddarsydda kurser och kompetensutbildningar i samarbete med datacenters och att bibliotekshögskolorna förbereder sina studenter och doktorander för att hantera och studera datadelning.

2. Mångfald och målgrupper. Forskningsdata skiljer sig från publikationer. Mångfalden är större och data är ofta länkade till projektgrupper. Det i sin tur betyder att angreppssätt för stödsatser bör beräknas utifrån projektgruppsnivå och inte ämnesnivå.

3. Botten och toppen. Att ta egna initiativ till samarbete med forskargrupper och köra igång pilotprojekt är en väg att få acceptans och formalisera rutiner och kan vara ett möjligt sätt att övertyga universitetsledningen om att en övergripande forskningsdatapolicy borde upprättas. Att gå från botten upp via biblioteket är dock en strategi som på lång sikt alltid måste kompletteras med en formell policy från toppen och ner.

4. Lagspel. För bibliotek som vill anpassa sig till vad som händer inom e-science är det viktigt att bli en kompetent lagspelare när man bygger stödstrukturer för sina forskare. Det gör man bäst tillsammans med universitetens andra specialister inom forskningsdataområdet: planeringsavdelningar, arkivarier, it-avdelning och naturligtvis specialisterna på datacenters som Svensk Nationell Datatjänst (SND) som har en lång erfarenhet av att göra forskningsdata återanvändbar.

5. Finansiering. Medel för bibliotek på olika nivåer måste till om forskningsdata ska kunna delas och återanvändas i större skala. Om Sverige får en nationell policy inom området måste den följas av en finansieringsplan som inkluderar bla biblioteken.

Att lärosätenas bibliotek ska hantera forskningsdata är inte uppenbart för alla. Idag finns den övergripande kompetensen på sk datacenters. Det finns forskare och beslutsfattare som anser att det är dessa och inte biblioteken som ska se till att forskningsdata blir tillgänglig. Antalet datacenters är dock få. Om kraven på att tillgängliggöra en större volym av forskningsdata realiserats betyder det att biblioteken, om de tar chansen, av allt att döma har en stor roll att spela när det gäller stödet till forskare att upprätta datahanteringsplaner, och att göra data användbart samt sökbart och tillgängligt över tid. Det finns goda exempel på bibliotek som varit proaktiva och börjat bygga för dylika framtida datatjänster – University of Edinburgh, Southampton, York, Max Planck Digital Library, är några föregångare i Europa. När får vi liknande exempel i Sverige? ■

NÅGRA RESURSER:

ATT LÄSA:

Policy Recommendations for Open Access to Research Data in Europe. Project homepage: <http://recodeproject.eu/>

Corti L. et al. Managing and Sharing Research Data. A Guide to Good Practice. Sage, 2014.

Linde P. et al. How can libraries and other academic stakeholders engage in making data open? International Conference on Electronic Publishing, 2014. <http://www.ebooks.iospress.nl/publication/36544>

Noorman M. et al. Institutional Barriers and Good Practice Solutions. Deliverable D4.1. RECODE project, 2014. <http://recodeproject.eu/wp-content/uploads/2014/09/RECODE-D4.1-Institutional-barriers-FINAL.pdf>

Achard P. et al., LERU roadmap for Research Data. League of European Research Universities, 2013. http://www.uzh.ch/research/LERU_Roadmap_for_Research_data.pdf

Ten recommendations for libraries to get started with research data management. Final Report of the LIBER Working Group on E-Science/ Research Data Management. LIBER, 2012. <http://libereurope.eu/wpcontent/uploads/The%20research%20data%20group%202012%20v7%20final.pdf>

UTBILDNING:

Mantra. Research Data Management Training. The University of Edinburgh. <http://datalib.edina.ac.uk/mantra/>

ICPSRS sommarkurs "Curating and Managing Research Data for Re-Use". 5 dagars kurs i Ann Arbor, University of Michigan. <http://www.icpsr.umich.edu/icpsrweb/sumprog/courses/0149>

Svensk Nationell Datatjänst. <http://snd.gu.se/>. SND kan det mesta om att tillgängliggöra forskningsdata. Ev. kan kurser på beställning läggas upp med deras hjälp.

Facilitate Open Science Training for European Research (FOSTER). <http://www.fosteropenscience.eu/project/>

Biblioteken behövs när nya samarbeten formeras

Ett gemensamt ekosystem för forskningsinformation håller på att ta form på nationell nivå. En viktig markering var den konferens om infrastruktur för forskningsinformation som Kungliga biblioteket och Vetenskapsrådet anordnade i oktober.

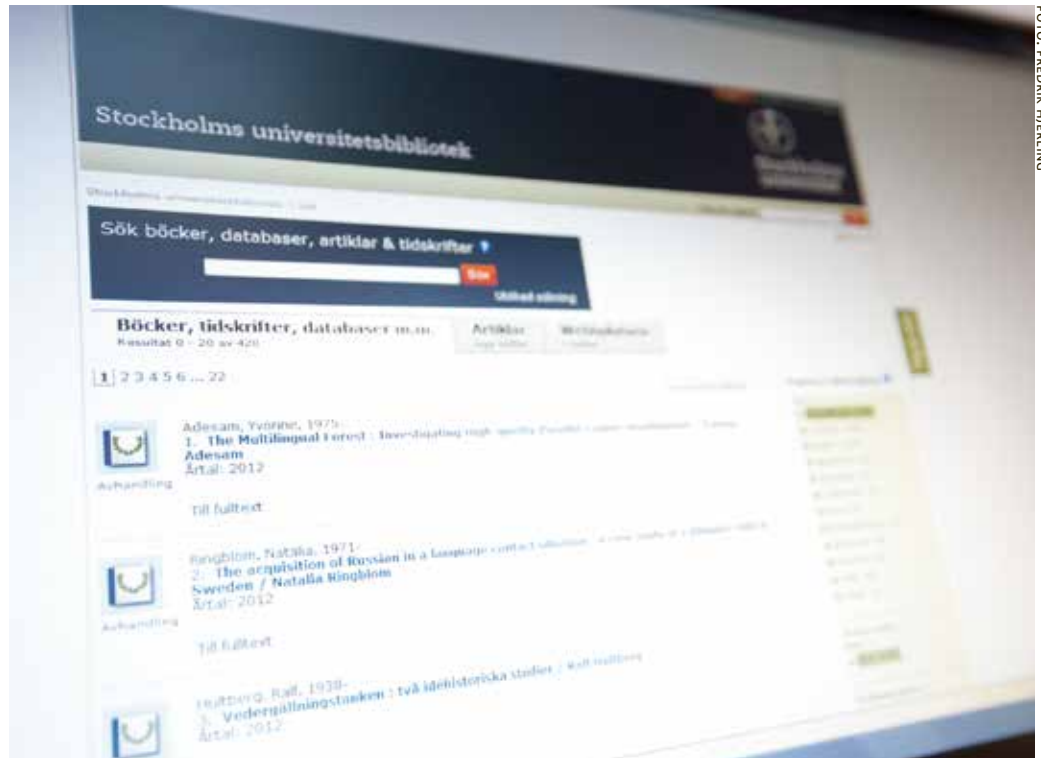

FOTO: FREDRIK HIERLING

Kungliga biblioteket och Vetenskapsrådet bjöd tillsammans in till en temadag om infrastruktur kring forskningsinformation.

AV JAKOB KIHLEBERG

FORSKNINGSINFORMATION ÄR HETT. Förklaringen stavas både teknik och ideologi. Den tekniska utvecklingen – och framför allt den elektroniska publiceringen – har gjort det möjligt att samla in data om i princip allt forskarna gör. Samtidigt har vi ett akademiskt system som allt mer styrs genom att mäta och väga: resurser ska i ökande utsträckning fördelas utifrån kvantitativa indikatorer och då behövs grunddata som går att lita på. Det behövs bibliometriska uppgifter av olika slag – publiceringar, citeringar – men också tillförlitlig information om sådant som forskningsprojektens sammansättning och finansiering och samverkan med aktörer utanför högskolan.

Att frågan är viktig märktes vid Kungliga bibliotekets och Vetenskapsrådets konferens "Infrastruktur för forskningsinformation i Sverige" (#IFFIS14), som genomfördes i Stockholm i slutet av oktober. Konferensen var fullbokad och inte minst forskningsbiblioteken var väl represente-

rade, även om många av deltagarna också kom från lärosäten och forskningsfinansiärer.

Konferensen innehöll ett antal presentationer med fokus på utvecklingsfrågor i Sverige och två intressanta föredrag som fokuserade på erfarenheter i England, bland annat kring hur organisationen Jisc (tidigare Joint Information System Committee) jobbat med att samordna forskningsinformation på nationell nivå. Annars var troligen det stora utbytet för många av deltagarna de diskussioner som fördes i Open Space-miljö med företrädare för de olika delarna i det svenska ekosystemet för forskningsinformation.

Även Utbildningsdepartementet var på plats genom Katarina Bjelke, chef för den forskningspolitiska enheten. I sitt inledningsanförande beskrev hon den nya regeringens prioriteringar för mandatperioden, som höjda basanslag och ökad långsiktighet i villkoren för forskning och högre utbildning. Hon underströk också särskilt att biblioteken har en viktig roll i främjandet av

svensk forskning. Hon påpekade att det ur departementets synvinkel är viktigt att det finns en gemensam färdplan för forskningsbiblioteken och att man kan åstadkomma ökad samordning för resurseffektivitet i hela systemet. KB har rollen att koordinera detta.

Att KB och VR tillsammans hade bjudit in till denna temadag är logiskt med tanke på det gemensamma ekosystem för forskningsinformation som håller på att ta form. De båda myndigheterna står för viktiga delar på nationell nivå, även om systemen är byggda med federerade lösningar och informationen ju i stor utsträckning samlas in ute på högskolorna – ofta via biblioteken.

För KB:s del handlar det bland annat om att vidareutveckla databasen SwePub så att den kan användas för bibliometrisk analys och för VR:s del om att sjösätta det nya ansöknings- och ärendehanteringssystemet Prisma samt om att utveckla projektdatabasen SweCRIS. De olika tjänsterna ska i framtiden kunna utbyta och återanvända information. För att detta ska vara möjligt måste systemen konstrueras så att de kan kommunicera med varandra. Uppgifter måste också kunna knytas till individ, forskningsmiljö och projekt. Frågan om identifikatorer (som ORCID) är därför avgörande.

VR har mot bakgrund av komplexiteten i denna typ av frågeställningar också beslutat inrätta en nationell styrgrupp för forskningsinformation. Där kommer bland annat företrädare för

"Som flera påpekade under dagen är dock den största utmaningen kanske att få forskarna själva motiverade – att få dem att bry sig om att uppdatera och kontrollera sina uppgifter."

bibliotekssektorn att ingå. Gruppens arbete presenterades vid konferensen och det var tydligt att den inte ska ha som uppgift att styra uppifrån och ner. Snarare är inriktningen att bygga vidare på de system som vuxit fram organiskt i sektorn och att arbeta med gemensamma standarder och interoperabilitet. När systemen väl är på plats ska informationen kunna användas i utvärdering internt på högskolorna och i förlängningen även vid medelstilldelningen nationellt. Detta även om det system för forskningskvalitetsutvärdering i Sverige (FOKUS) som nu diskuteras i högre utsträckning kommer att baseras på sakkunnigranskning.

Flera saker är alltså på gång som lovar gott för framtiden och forskningsbiblioteken kommer att ha en viktig roll i att få fram kvalitetssäkrad data. Som flera påpekade under dagen är dock den största utmaningen kanske att få forskarna själva motiverade – att få dem att bry sig om att uppdatera och kontrollera sina uppgifter. I denna del kan det kännas mer ovisst hur nästa steg ska tas – men klart är i alla fall att biblioteken även här kommer att ha en viktig informerande och stödjande roll. ■

Världspolitikens Dagsfrågor

Hjälper dig förstå de stora frågorna som förändrar världen.

Tidskriften kommer ut med tolv nummer om året.

Beställ direkt: info@ui.se | 08 511 768 05 eller av din prenumerationsleverantör. Läs mer på ui.se

AV MARIELOUISE SAMUELSSON

Ergonomiska möbler, stora dataskärmar för gemensam användning och utökade öppettider. Studenternas önskemål påverkar utformningen av biblioteket där studieplatser och grupprum är minst lika efterfrågat som böcker.

– Önskemålet om kvällsöppet hade funnits hos studenterna under lång tid, säger Jon Widén, vice ordförande i studentkåren på BTH.

Studenternas bibliotek:

Framgångsrik lobby gav kvällsöppet

NÄR BLEKINGE TEKNISKA Högskolas bibliotek beslutade om kvällsöppet var det i hög grad ett resultat av studentkårens framgångsrika lobbyverksamhet.

Satsningen på kvällsöppet blir, i ett något större perspektiv, också ett tidstypiskt exempel på lärosätesbibliotekens roll och studenternas inflytande.

När BTH stolt framhåller de nya öppettiderna gäller det inte tillgång till lokaler där det finns böcker utan till grupprum och studieplatser. Det är det som studenterna främst efterfrågar.

Och för universitetens och högskolornas bibliotek har, som bekant, studenterna, deras närvaro och nya behov blivit en allt viktigare del av verksamheten.

Utvecklingen har sitt ursprung i 1990-talets högskoleexpansion, med kraftigt ökande studenttillströmning och ”breddad rekrytering” som i och med propositionen ”Öppen högskola” (2002) skrevs in i lärosätenas uppdrag. Numera formuleras det uppdraget ofta som att högskolan ska vara ”inkluderande”, också för studenter från icke-akademiker-hem och studenter med behov av service och stöd.

Under alliansregeringen spåddes ett slut på högskolornas expansiva decennier. Utbildningsminister Jan Björklund menade att en omvänt krympande tendens inte primärt handlade om utbildningspolitik utan om demografi, att allt mindre årskullar skulle minska antalet studenter.

Alliansregeringen ville också se koncentration av resurser till utbildning och forskning – samverkan mellan och samgående av lärosäten – medan socialdemokraterna i opposition utlovade minst en högskola i varje län. I regeringsställning upprepar man att det ska bli fler högskoleplatser i hela landet. Mer eller mindre uttalat har högre utbildning också kommit att fungera som arbetsmarknadsåtgärd och konjunkturregulator.

Oavsett vad politiker anser och hur konjunkturerna ser ut är det studenterna som i stor utsträckning ”bestämmer” genom styrande efterfrågan på utbildningsplatser. Till höstterminen 2014 sökte, enligt Universitets- och högskole-

rådets statistik, nära 400 000 till högre utbildning. Det innebär en ökning med två procent och att söktrycket ökat för sjunde året i rad. Söktrycket påverkar lärosätenas ekonomi genom utbildningsplatsersättningen och eftersom universitet och högskolor konkurrerar inbördes ökar studenternas inflytande över vad högskolan och inte minst högskolebiblioteket kan erbjuda.

Det tidiga 1990-talets boom av studenter bidrog exempelvis till att Umeå universitetsbibliotek då beslutade att ha kvällsöppet till klockan 22. Det gäller än.

Detta hörde också ihop med att bibliotekarieutbildningen etablerades vid Umeå universitet, liksom i Lund och Uppsala, som ett resultat av 1993 års högskolereform. Inom ramen för utredningen som föregick reformen tillsattes en arbetsgrupp som i sin tur resulterade i rapporten: *En kreativ studiemiljö: Högskolebiblioteket som en pedagogisk resurs.* (SOU 1991:72).

Lizette Nilsson, som nu är avdelningschef vid Umeå universitetsbiblioteks kundservice, var själv en del av 1990-talets studentboom. Hon tillhörde de första biblioteksstudenterna i Umeå och gjorde sin praktik på det kvällsöppna biblioteket. I Umeå gäller nämligen, till skillnad från vid Blekinge Tekniska Högskola, att biblioteket är bemannat hela öppettiden, detta med hjälp av biblioteksstudenterna.

– Det fungerar väldigt bra, det finns alltid någon att fråga. Det är också väldigt uppskattat och ibland enda möjligheten till praktik, säger Lizette Nilsson.

Hon har vidare noterat att studenterna idag har nya förväntningar och krav på biblioteket och då inte enbart kopplat till tekniska förutsättningar.

– I dag efterfrågar man bra sittplatser, man vill ha höj- och sänkbara bord. Dagens studenter är helt enkelt ergonomiskt medvetna. Min studentgeneration tänkte inte alls på det.

En annan utveckling som Lizette Nilsson har noterat är att studenterna alltmer arbetar i grupp. Det leder till krav på lämpliga lokaler och utrymmen.

Studenterna arbetar alltmer i grupp. Det leder till krav på lämpliga lokaler och utrymmen.

Det är också önskemål som märkts vid Blekinge Tekniska Högskola och som bidragit till beslutet om kvällsöppet.

– Den ökande efterfrågan på de studieplatser och grupprum som framförallt biblioteken kan erbjuda, hänger samman med nya sätt att studera. Det blir mer och mer av kollaborativt lärande, grupparbeten som innebär att man vill ha tillgång till stora dataskärmar att använda gemensamt, säger bibliotekschefen Lasse Bourelius.

Han är relativt ny som chef, är själv inte bibliotekarie utan kommer från chefsskap för enheten Learning Lab, som ansvarar för ”teknisk och pedagogisk support för flexibelt lärande”, som tillsammans med högskolebiblioteket bildar en gemensam verksamhet för informationsutveckling och lärande.

Sedan biblioteket vid Blekinge Tekniska Högskola invigdes 2003 har diskussionen om kvällsöppet varit närvarande. Men det var för ungefär ett år sedan som kåren på allvar började driva frågan.

– Önskemålet om kvällsöppet hade funnits hos studenterna under lång tid men för något år sedan fick vi klart för oss att man från bibliotekets sida tänkt i samma banor, säger Jon Widén, vice ordförande i studentkåren.

Studentkårens engagemang innebar bland annat att man från biblioteksledningens sida gjorde avkall på den ”riskanalys” som diskuterats, det vill säga risk för nedskräpning och återkan i ett obemannat bibliotek. Det fanns också, som Lasse Bourelius uttrycker saken, en benägenhet hos ledningen att ”se fler problem än möjligheter”.

– Vårt argument var att påpeka att det enda sätt

et att få veta om det finns några risker var att se hur kvällsöppet fungerar i praktiken, säger Jon Widén.

Tillträde till biblioteket på kvällstid sker med hjälp av passerkort. Den nedre våningen där böckerna finns är larmad men studenterna har alltså fri tillgång till övervåningens studieplatser.

Ett vaktbolag ser till att stänga biblioteket klockan 22 och går då igenom lokalerna för att se att ingen dröjt sig kvar. Till nyordningen hör också att bibliotekslokalerna städas tidigt varje morgon. Framöver ska någon form av utvärdering göras, men under de första månaderna har inga nämnvärda problem noterats, förutom ”lite nedskräpning”.

– Jag tror att ansvarstagandet hänger samman med att bibliotekslokalerna är väldigt vackra och ganska nya. Skadegörelse och kraftig nedskräpning är ju alltid vanligare om lokalerna är slitna och torftiga, säger Lasse Bourelius.

Och studenterna trivs. Biblioteket är en självklar mötesplats, också dagtid.

– Biblioteket är centralt placerat och de stora glasfönstren gör att den som passerar ser vilka som finns där. Dörrarna till biblioteket står oftast öppna. Man liksom sugts in när man rör sig i flödet genom högskoleområdet, berättar Jon Widén.

Initiativet till kvällsöppet var alltså lokalt. I just den här frågan har studentkåren inte haft kontakt med andra kårer.

– Det är också svårt att tänka sig någon gemensam linje för att driva sådant som kvällsöppet bibliotek, eftersom förutsättningarna varierar från lärosäte till lärosäte, säger Jon Widén. ■

Budgetpropositionen:

Nationell biblioteksstrategi = kultur och demokrati

Satsning på en nationell biblioteksstrategi som aviserat. Kultursamverkansmodellen tillförs nya områden men inga nya medel och KB får inga extra resurser för vare sig e-plikten, digital lagring eller utveckling av databasen SwePub.

Biblioteksområdet står inför ett antal utmaningar framöver. Läsförmågan sjunker och klyftan i kunskap och utbildning ökar. Biblioteken har en viktig roll att spela för att ändra denna utveckling och det är angeläget att biblioteken är tillgängliga och att deras fulla potential tas till vara, skriver man i budgetpropositionen.

Kultursamverkansmodellen omfattar samtliga län utom Stockholm. Alliansregeringen föreslog förra året att modellen skulle tillföras ytterligare ett område inom ramen för statsbidraget till lokala och regionala kulturverksamheter, nämligen läs- och litteraturfrämjande verksamhet. Den bedömningen delas av den nya regeringen men anslaget tillförs inga nya medel. 2014 gavs 1,3 miljarder att fördelas till musik, dans, museer, teater, bibliotek m fl inom ramen för modellen. Knappt lika mycket är avsatt för 2015 för att sedan öka endast marginellt fram till 2018. Och precis som förra året kan återigen noteras att mest bidrag inom ramen för modellen 2013 fick teater, dans, musik och museer (93 %). Biblioteksverksamheten står för en andel om 2,7 %, en liten ökning jämfört med 2012 då motsvarande siffra var 2,5 %.

Totalt fördelade landstingen ca 31,5 miljoner kronor i statliga medel till biblioteksverksamhet under 2013. Stockholms län, som inte ingår i kultursamverkansmodellen, fick 2,2 miljoner kronor för ändamålet. Därutöver har Statens kulturråd fördelat 1,9 miljoner kronor i utvecklingsbidrag till biblioteksområdet.

Utöver nämnda 6 miljoner från Kulturdepartementet för att ta fram en nationell strategi och tillgängliggöra e-böcker via LIBRIS får KB inga nya medel. Det vill säga myndigheten får inga förstärkningar till kärnverksamheten från Utbildningsdepartementet. 2014 hade myndigheten 346 miljoner i förvaltningsanslag. För 2015 blir det 348 miljoner kronor vilket är en viss uppräknings för pris- och löneökningar. Därtill minskas anslaget successivt under mandatperioden med totalt 3,9 miljoner (2015: 308 000; 2016-2018: 1,2 miljoner årligen) för att just "bidra till att finansiera prioriterade satsningar".

Kungliga biblioteket hade begärt en höjning av sitt anslag med totalt 17,5 miljoner kronor för att täcka avskrivningskostnader för investeringar i digital lagring och för arbetet med att ta emot e-pliktsmaterial. Myndigheten har även äskat 2,5 miljoner kronor för att fortsätta arbetet med att utveckla databasen SwePub.

AV HENRIETTE ZORN

DEN RÖDGRÖNA REGERINGENS kulturbudget rymmer en hel del satsningar och en hel del omprioriteringar. "Anslaget föreslås minska för att bidra till att finansiera prioriterade satsningar", förekommer ymnigt i denna budget. En prioriterad om än mindre satsning i jämförelse med andra är den som redan på förhand var aviserad: Att en **nationell biblioteksstrategi** ska tas fram för att främja samverkan och kvalitetsutveckling inom hela biblioteksväsendet. Under mandatperioden 2015-2018 avsätts totalt 40 miljoner i detta syfte. Det betyder 10 miljoner årligen, varav cirka 6 miljoner avsätts till KB för att ta fram en nationell biblioteksstrategi och för att tillgängliggöra e-böcker via den nationella katalogen LIBRIS. Kulturrådet får resterande 4 miljoner per år för läsfrämjande arbete i samarbete med biblioteken.

MTM 2015: 108 miljoner (2014: 87 miljoner)

Myndigheten för tillgängliga medier (MTM) tillförs cirka 19 miljoner för att från 2015 överta det statliga ansvaret för lättläst litteratur och nyhetsförmedling. I beloppet ingår 2 miljoner från Utbildningsdepartementet för att främja lättläst litteratur i skolan. Samtidigt minskas anslaget med 94 000 för att bidra till att finansiera prioriterade satsningar.

Kulturrådet 2015: 42,5 miljoner (2014: 46,6 miljoner)

Får sänkt förvaltningsanslag med 5 miljoner till följd av omprioriteringar inom utgiftsområdet samt en minskning med 42 000 kronor 2015 för att finansiera prioriterade satsningar. Resten av mandatperioden (2016-2018) uppgår minskningen med 162 000 per år.

500 000 kronor överförs från utgiftsområdet Integration och jämställdhet för att främja HBTQ-frågor inom kulturområdet.

Myndigheten för kulturanalys läggs ned:

Myndigheten, som bildades 2011, avvecklas under 2015 och upphör därefter. Motivering: МУКА bedriver analysverksamhet som delvis kan överlappa den analysverksamhet som ansvariga myndigheter på området själva bedriver. Regeringen vill återkomma med hur och var ansvaret för den officiella statistiken inom kulturområdet samt övergripande uppföljning och analys av kulturpolitikens utfall ska bedrivas.

De stora satsningarna i kulturbudgeten:

De tunga satsningarna i budgetpropositionen handlar om kultur i miljonprogramsområden, musik- och kulturskolorna samt Skapande skola som enligt regeringen bidrar till fler arbetstillfällen för kulturskapare.

100 miljoner årligen under mandatperioden för att stärka verksamheterna inom de

kommunala musik- och kulturskolorna (totalt 400 miljoner).

25 miljoner till **Skapande skola** 2015 som därmed uppgår till 199 miljoner (2014: 172,7 miljoner). Tillförs ytterligare 30 miljoner årligen under resten av mandatperioden (totalt 115 miljoner).

50 miljoner 2015 och därefter 60 miljoner under resten av mandatperioden för att främja **kulturverksamhet i miljonprogrammen** (totalt 230 miljoner).

20 miljoner årligen under mandatperioden till **kulturallianserna** (teater, dans, musik) på kulturområdet (totalt 80 miljoner).

80 miljoner avsätts från 2015 till **fri entré** på statliga museer

Kronor och ören:

Kulturbudgeten ökar med 252 miljoner jämfört med 2014 – detta inklusive anslagets pris- och löneomräkning som uppgår till cirka 41 miljoner.

Hela kulturbudgeten omfattar 7,1 miljarder (2014: 6,8 miljarder).

Övrigt:

Museer: Det finns en antydning i budgetpropositionen om att Statens centrum för arkitektur och design riskerar att om än inte försvinna så i alla fall på något sätt införlivas inom ramen för Moderna museets verksamhet.

Medelhavsinstitutet: Regeringen aviserade i budgeten att stödet till de svenska medelhavsinstitutet i Rom, Aten och Istanbul successivt skulle dras in för att helt upphöra under 2017. Förslaget har väckt stark kritik i den akademiska världen, biblioteksvärlden, nationellt och internationellt. En namninsamling "Rädda Medelhavsinstitutet" hade i slutet av oktober samlat närmare 12 000 namn. Regeringen

har aviserat att man vill ompröva förslaget.

Inte minst institutets bibliotek med specialiserade samlingar spelar en viktig roll för att främja svensk forskning och högre utbildning om antikens kultur och samhällsliv, men även för en rad andra ämnesområden.

Svensk biblioteksörening har uppmanat regeringen att säkerställa fortlevnaden för medelhavsinstitutets bibliotek.

Ansvarig för frågan är statsrådet Helene Hellmark Knutsson.

Svenskundervisning utomlands: Ytterligare en närläsning av budgeten har gett upphov till stark kritik: Undervisningen i svenskt språk och samhälle som bedrivs av svenska lärare och rektorer på 228 universitet i närmare ett fyrtiotal länder läggs i praktiken ned från 2016.

Ansvarig för frågan är statsrådet Helene Hellmark Knutsson

Rasism och extremism: Forum för levande historia får 25 miljoner kronor under perioden 2015-2017 för samarbete med Statens skolverk genomföra en stor utbildningsinsats om olika former av rasism i historien och i dag. Satsningen ska vara riktad till samtliga grund- och gymnasieskolor. ■

BiblioteksGUIDE i mobilen

WAGNER

www.wagnerform.se

Nya stadsbiblioteket i Göteborg: Större yta och närmare samarbeten

Efter elva år av planerande, utredningar och slutligen ombyggnad står nu Göteborgs nya stadsbibliotek färdigt. På köpet har man dessutom bland annat fått en ny filial och fler manliga låntagare.

AV JOHANNA WESTLUND

MORGNSOLEN SPELAR ÖVER Kungssportsavenyn där fler och fler ansluter sig till den köande klungan utanför de stora glasörrarna. Men man väntar inte på någon ny Iphone-modell eller konsertbiljetter. Nej, det är bara dags för Göteborgs ombyggda stadsbibliotek att slå upp portarna för dagen.

Mammor och pappor med barnvagnar rullar in mot

Sedan drygt ett halvår är Stadsbiblioteket vid Götaplatsen i Göteborg öppet igen för allmänheten.

Miini, den stora barnavdelningen där en ramsstund snart drar igång. Ungdomarna strömmar genom de luftiga hallarna till grupprum, ungdomsavdelningen Dynamo, eller något av kaféerna.

Ombyggnaden var välbehövlig: det gamla biblioteket, byggt 1967, är stadens mest välbesökta kulturinstitution med över 1,2 miljoner besök om året och hade med tiden hunnit bli både sliten och för liten.

- Vi hade till exempel mängder av tidskrifter, men inga platser där folk kunde sitta och läsa dem. Vi behövde bygga ut för människor, säger Christina Persson, stadsbibliotekets chef.

Utredningen av stadsbibliotekets framtid sattes igång 2003 och var klar 2004. Erséus arkitekter - vars förslag kombinerade 1960-talets tegelkänsla med modern rymd - kontrakterades. Man har hämtat inspira-

FOTO: OLA KJELBYE

tion från bland annat danska bibliotek, och biblioteksprogram för unga och invandrare i Queens, New York. Några av ledorden i visionerna var flexibilitet och öppenhet, berättar Christina Persson och pekar mot den glasade fasadväggen: man vill öppna biblioteket mot allmänheten, både mentalt och konkret.

Göteborgs politiker var med på noterna från start. Det enda riktigt svåra politiska beslutet kom 2010: hur skulle ombyggnaden ske?

Ett alternativ var att fortsätta driva bibliotek i halva huset i taget medan den andra halvan byggdes om – något som dock beräknades bli både dyrt, omständligt, och dessutom kunde betyda problem med till exempel säkerheten. Det andra alternativet var att stänga helt och hitta en ersättningslokal. Så fick det bli: i mars 2012 bommade man igen.

– Men det var ett svårt beslut för politikererna att fatta – att stänga helt under två års tid.

Någon stor ersättningslokal hittade man inte, så det fick bli flera små nischbibliotek: barnböckerna inhystes på Röhsska muséet, filialerna Global och Dynamo (som riktar sig till invandrare respektive ungdomar) på Stadsmuseet. I Brunnsparken, mitt i Göteborgs handelsdistrikt och nära Centralstationen, hittade man en ny hyreslokal där filialen döptes efter sin storlek: 300 m². Här satsade man på ett urbant och frontexponerat utbud: reseböcker, konst och mode, tidskrifter, ny skönlitteratur. 300 m² blev snabbt en succé, och lockade även pendlare, turister och kanske allra viktigast – nya låntagare som inte hittat till biblioteken tidigare. Här skrivs ut dubbelt så många nya bibliotekskort som på något av stadsdelsbiblioteken.

– Det är framförallt läget som lockar in folk. Det är så många som passerar Brunnsparken, och det finns ingen "tröskel" in i biblioteket: det är skyltfönster, det är sittplatser i fönstren, folk blir nyfikna. Vi ser att vi skriver ut mycket nya bibliotekskort på 300 m², att det är många låntagare som är mellan 20 och 40 där, och fler män än på de andra biblioteken, säger Christina Persson.

FOTO: OLA KJELBYE

Allt i det nya stadsbiblioteket är miljöcertifierat. En anda av 60-talet finns glimtvis i huset: i toaletternas senapsgula kakel, i ett par tegelväggar, i stolarnas vintageinspirerade form och färger.

Därför ska 300 m² få vara kvar till slutet av 2015. Kan-ske ännu längre:

– Det beror lite på hyreskontraktet. Men det är ju politiskt svårt att stänga en sådan lyckad satsning.

Just bibliotekens läge i staden är något som diskuteras flitigt i framtagandet av en ny biblioteksplan, något som tagit lång tid och skapat mycket debatt i Göteborg. De flesta biblioteken byggdes på 50- och 60-talen och ligger därför vid de gamla förortstorgen, som inte längre är så levande.

– Jag tror inte på biblioteksdöden, inte så länge vi har politiker som lyssnar på sina medborgare. Däremot tror jag att man kanske måste flytta sina bibliotek, ►►

► gärna till dagens stora knutpunkter. Allt hänger ihop med stadsplaneringen, säger Christina Persson.

På Världsbokdagen i våras öppnade så till slut det nya stadsbiblioteket. Det är 12 700 kvadratmeter stort, jämfört med tidigare 9 000. De tillfälliga nischbiblioteken gav personalen lärdomar i målgrupps- och metodarbete som man nu tagit med sig tillbaka hit. Stora delar i pedagogik och upplägg från barnboksfilialen Miini kopierades rakt in i de nya lokalerna: hyllor i vadhöjd, rullådor med bilderböcker, en mjuk matta för att uppmuntra barnens upptäcktsfärd. Och den nya ungdomsavdelningen är tre gånger så stor som tidigare.

– Särskilt i verksamheten för unga måste man hänga med, man kan inte stagnera, säger Christina Persson.

Länge handlade ombyggnaden annars just om rent praktiska saker, berättar hon: det dröjde innan man hade tid och möjlighet att fullt ut förstå sin del i processen och planera mer för verksamheten i det nya biblioteket. Gradvis har personalen haft allt mer diskussioner om hur man ska arbeta med att locka till läsning eller jobba med möten över disk. Och hittills märks framförallt en stor förändring i personalens arbete:

– Att personalgrupperna jobbar närmare varandra. På de små, nischade enheterna var bibliotekarier och biblioteksassistenter så nära varandra. Nu jobbar man sida vid sida även här.

I planeringsstadiet diskuterade även inredningsarkitekten tätt ihop med personalen, och kom fram till att bland annat datorer skulle placeras nära personaldiskar (eftersom många besökare vill ha handledning) och att stolarna skulle vara stapelbara (eftersom publiken på ett evenemang kan variera mellan en handfull och hundratal). Ibland kunde viljorna krocka. Bland annat ville bibliotekarierna ha mobila bokhyllor i alla rum. Men inredningsarkitekten pekade på tillgänglighetsproblem i det, som att personer med nedsatt syn måste kunna hitta sina böcker på samma plats. Då hittade man kompromisslösningar, som att några av hyllorna är mobila på platser där man ibland anordnar aktiviteter.

Nu har man fått ökade anslag – 35 miljoner kronor extra per år. Delvis för den nya hyran, men också för att köpa in mer medier och rekrytera mer personal. I september utökades öppettiderna till 9 till 21 på vardagar, och 10 till 18 på helger.

Och ”klara” blir de aldrig, säger Christina Persson. Redan nu funderar man på framtiden.

– Vi måste förändra oss efter våra användares medievänor, och hur de ändras. Det kan vara att flytta böcker, eller att ha en helt annan typ av funktion på vissa ställen. Till exempel behöver vi diskutera hur vår avdelning för specialmedia ska se ut, för medierna tenderar att bli mindre och mindre, med nedladdning istället för talböcker. Och då behövs det ännu mer plats för samtal, snarare än bokförvaring.

FOTO: OLA KJELBEVE

– Jag tror på bibliotek, och just på komplexiteten i dem. Allt behöver inte finnas i ett och samma bibliotek – de kan komplettera varandra, säger Christina Persson.

Reaktionerna sedan återinvigningen är mest positiva: folk tycks gilla arbetsplatserna och kaféerna, öppettiderna och luftigheten i lokalerna. Men sedan finns det alltid individuella önskemål, säger Christina Persson och ler. Häromdagen fick man till exempel in en förslagslapp där det stod: ”Anslagstavlan sitter på fel plats, var god flytta tillbaka den”.

– Men det är ju egentligen bra – det betyder att allmänheten verkligen känner att det här är deras bibliotek. ■

Stadsbiblioteket i Göteborg:

Byggår: 1967

Renoverat: 2014

Storlek: 12 700 m²

Antal anställda: 114 årsarbetare

Kostnad för om- och tillbyggnad: 240 miljoner kronor

Årskostnad för att driva biblioteket: 125 miljoner kronor

Har drygt en miljon medier, som man delar med övriga stadsdelsbibliotek.

Nischbiblioteken i Göteborg utsågs till Årets Bibliotek 2013 av DTK.

Mellan 23 april och 31 augusti i år hade det nya stadsbiblioteket cirka 388 500 besök.

Årets julkalender avslöjar direkt vad som finns bakom luckan!

Nyhet!
Showandstore
Se mer på eurobib.com

En ovanligt lyckad kombination av exponering och förvaring av tidskrifter.

På luckan visas det senaste numret av en titel, i facket förvaras tidigare nummer.

Showandstore finns i olika storlekar och färger som kan kombineras efter eget huvud och behov.

Till exempel en kombination med 24 luckor, med något kul innehåll varje dag fram till jul.

En god sådan önskar vi på Eurobib Direct.

Eurobib
direct

www.eurobib.com
Part of Lamhults Design Group

NY RAPPORT

Urval och förvärv – och om att vara i medborgarnas tjänst

En pragmatisk inställning till kvalitet, en stark betoning på användarstyrt i urval och medieplanarbetet och en till lika delar sval men komplex relation till biblioteksmanifesten – det är några av slutsatserna i en högaktuell ny rapport om bibliotekens mediestrategiska arbete.

AV HENRIETTE ZORN

DEBATTVÅGORNA HAR GÅTT höga de senaste åren ifråga om bibliotekens urval av medier. Var går gränsen mellan censur och urval? Hur ser bibliotekens självständighet ut när det användarstyrda urvalet får en allt större plats? Hur omsätts de stolta formuleringarna i normerande biblioteksdokument som anger att biblioteken ska värna informations- och yttrandefrihet, i praktiken?

Diskussionerna har fått än mer bränsle genom den nya bibliotekslagen där allsidighet och kvalitet betonas ifråga om bibliotekens utbud och tjänster. Vad är kvalitet? Vilka är kriterierna?

Det mediestrategiska arbetets centrala betydelse för alla bibliotekstyper kopplat till de senare årens många debatter och diskussioner kring urval och förvärv är bakgrunden till den rapport som Åsa Söderlind och Gullvor Elf, båda vid Högskolan i Borås, skrivit på uppdrag av Svensk biblioteksförnings utvecklingsråd för verksamhetsfrågor. Den är en gedigen kartläggning av det mediestrategiska arbetet och hur det ser ut inom olika bibliotekstyper, inte minst i förhållande till olika normerande biblioteksdokument (t ex IFLA/Unescos manifest) som beskriver bibliotekens uppdrag.

Rapportförfattarna har i sitt arbete kombinerat såväl teori som praktik. Man har studerat relativt färsk medieplaner från såväl folk- som forskningsbibliotek, genomfört kvalitativa intervjuer med representanter

Gullvor Elf och Åsa Söderlind har gjort en kartläggning av olika bibliotekstypers mediastategiska arbete.

för olika bibliotekstyper, analyserat medieplaner och intervjuer relaterat till manifest och lagstiftning samt interfolierat med teoretiska resonemang kring exempelvis urval kontra censur.

Rapporten "Vi arbetar i medborgarnas tjänst", är strukturerad i fyra delar där den första behandlar de internationella manifesten och de etiska reglerna, inalles 12 stycken som i våras publicerades samlat och översatt till svenska i en publikation av Svensk biblioteks-förening/Svenska Unescorådet. Rapportens empiriska avsnitt består av två delar: en med fokus på medieplaner och en som utgår från de 21 intervjuer som gjorts i studien. Analys och diskussion är ett särskilt avsnitt mot slutet av rapporten där man knyter ihop kartläggningens olika trådar, fördjupar resonemang, besvarar frågeställningar samt lämnar förslag på konkreta diskussionsfrågor för framtiden. Till varje diskussionsfråga finns också en hänvisning till det manifest, den förklaring eller lagparagraf som den aktuella frågan kan kopplas till.

Exempel på diskussionsfrågor kan vara: Hur hanteras rätten att slippa stereotypa och fördomsfulla föreställningar kontra rätten till informationsfrihet? Eller: Hur tänker man kring kriterier för kvalitet? Och vem ska fastställa dem? Vad är ett professionellt övervägande i dagens mediastategiska arbete?

"Vi arbetar i medborgarnas tjänst", är en kartläggning och ett kunskapsmaterial som kommer att ge diskussionerna ytterligare en skjuts framåt och därmed också det medvetna arbetet kring urval och förvärv. ■

Åsa Söderlind och Gullvor Elf "Vi arbetar i medborgarnas tjänst".

EN KARTLÄGGNING AV MEDIE-
STRATEGISKT ARBETE PÅ BIBLIOTEK
UTIFRÅN NORMERANDE DOKUMENT.
SVENSK BIBLIOTEKSFÖRENING 2014.

UR RAPPORTEN:

- En gängse uppfattning (bland bibliotekarierna) är att bibliotekarier och bibliotek ägnar sig åt urval men inte censur.

- Universitets- och högskolebibliotekarier har inte ett så aktivt förhållande till de internationella manifesten (har en väl avgränsad målgrupp som i hög grad styr förvärvet). Frågor som informationsfrihet, urval och censur är egentligen inte aktuella i det praktiska arbetet på universitets- och högskolebiblioteken.

- Även bland folkbiblioteken är relationen till manifesten sval. Formuleringar liknande dem i manifesten kan återfinnas i mediaplaner, de frågor som lyfts i manifesten är på olika sätt närvarande i det dagliga arbetet, men ett aktivt förhållningssätt till manifesten som sådana tycks saknas på många bibliotek. Det innebär inte att man ställer sig likgiltigt till dem. Att manifesten nu finns i nyöversättning och i samlad form upplevs som ett incitament för ett aktivare förhållningssätt.

- Kvalitetsbegreppet uppfattas som mer komplext på folk- och skolbibliotek än på universitets- och högskolebibliotek.

NÅGRA CITAT:

Om kvalitetskravet i nya bibliotekslagen:

Förr eller senare så måste vi ta tjuren vid hornen och fundera på vad det här egentligen innebär för oss. Eller så rycker vi på axlarna och gör som vi alltid har gjort.

Om användarstyrning:

Beståndet skall spegla de behov och önskemål som finns hos /.../borna. Vi ska inte moralisera över det som efterfrågas/.../så jag har verkligen uppmanat att man skall köpa in på efterfrågan.

Om praktiskt inköpsarbete:

Vårt uppdrag är väl inte i första hand att välja ut böcker, utan vårt uppdrag är ju i första hand litteraturförmedling/.../mediehanteringen tog så stor del av arbetet på biblioteket och det har vi sakta men säkert rationaliserat...

Om etiska dilemman:

Men om vi börjar välja ifrån, eller om vi säger att ni kan välja ifrån, vi tar bort det ni inte vill ska finnas i det här gemensamt ägda, då upplever jag ändå att vi är på en farligare väg. Jag kan inte komma fram till någonting annat. Men det är inte lätt, det är det inte.

WagnerGUIDE - vägvisare i mobilen

WAGNER

www.wagnerform.se

Se även Maria Ehrenbergs
krönika på sid 35.

HALLÅ DÄR... ÅSA SÖDERLIND SOM TILLSAMMANS MED GULLVOR ELF STÅR BAKOM RAPPORTEN OM MEDIESTRATEGISKT ARBETE...

Vad har varit svårast i arbetet?

– Mitt spontana svar: att avgränsa. Och då tänker jag inte så mycket på själva ämnet som på vårt upplägg kopplat till de möjligheter som vi har haft tids- och resursmässigt. Vi fick uppdraget förra hösten och började då att skissa på ett upplägg utifrån det uppdrag vi fick. Under resans gång blev arbetet utökad, vi gjorde lite fler intervjuer och vi fick också in fler medieplaner än vi ursprungligen hade tänkt.

– Att arbetet blev lite större än tänkt var bra för slutresultatet. Det är kanske inte så konstigt att det växte med tanke på att det handlar om komplexa frågor. Sedan fanns det också en önskan om en bred ingång där olika typer av bibliotek skulle beaktas. Det hade tidsmässigt kunnat vara ett än större projekt och det finns saker som vi gärna hade velat jobba lite mer med exempelvis med den teoretiska biten.

Finns det något som förvånade er under arbetet?

– På de universitet- och högskolebibliotek som vi besökte fanns det bibliotekarier som var intresserade av de här frågorna personligen och hade därför en hel del att säga. Men genomgående var reaktionerna ifråga om manifesten svalt. Man lät förstå att detta inte var en angelägenhet för forskningsbibliotekarier och det fanns också en viss okunskap. Vissa bibliotekarier på universitetsbibliotek var direkt avståndstagande. Det är inte så förvånande, men det hade vi nog inte väntat oss trots allt.

Ni reflekterar i rapporten över ett antal dilemman ifråga om urval och förvärv, etik kontra informationsfrihet etc. Vilken är er bild av hur man hanterar dessa dilemman ute på biblioteket?

– Det finns ingen enhetlig bild av att alla gör på samma sätt. Jag kan tänka mig att man i ganska hög grad kompromissar ute på biblioteken när det gäller urval av medier kring vilka det har uppstått diskussion, och då menat som något positivt. Att

besluten diskuteras fram utifrån situationen just där och då, där olika hänsyn kan behöva tas, att olika perspektiv beaktas. Det är en fullt rimlig och försvarbar hållning, tänker jag. Flera bibliotekarier har också uttryckt en önskan om ökad dialog med användarna, något som dock kanske inte alltid är så lätt att åstadkomma i praktiken.

Ett annat dilemma finns i manifestens teori och bibliotekens praktik – bibliotekens roll som folkbildare genom att bygga solida samlingar och praktikens starka användarstyrning. Det kan krocka, eller?

– En högst relevant fråga, men inte helt lätt att besvara. Jag har från ett tidigt stadium i arbetet burit med mig tanken om ett möjligt ”glapp” mellan manifestens och riktlinjernas principiella formuleringar och bibliotekspraktiken ”nere på golvet” där ju så många olika faktorer spelar – och bör spela – in i bedömningen.

– Kanske finns det också ett glapp mellan synsätt och förhållningssätt hos aktörer på olika nivåer i biblioteksvärlden. Detta är dock inte något som vi har formulerat i rapporten.

Hur vill ni att er rapport ska användas?

– Vi ser förstås gärna att den blir läst ute på biblioteken. Sedan tror jag att rapporten kan fungera som ett diskussionsunderlag. Vi har också avslutat den med ett antal frågor men man kan även lyfta enskilda frågeställningar ur rapporten och diskutera kring dem.

– Jag tror man kommer ganska långt genom att diskutera tillsammans hur man tänker och hur man gör i vardagen. Vända och vrida på frågorna för det finns inga enkla svar på frågor kring yttrande- och informationsfrihet och det kan det inte göra heller. Bara att diskutera vad de centrala begreppen som censur m m betyder gör att man kan få ett mer reflekterande förhållningssätt på biblioteken.

HENRIETTE ZORN

Visionen skapas av kreativt samarbete mellan bibliotek och professionell tillverkare.

ERFARENHET

- Karosserifabrik sedan 1949, bussar för många olika behov
- Tillverkning av bokbussar sedan 1965 – med över 4 decenniers utveckling och erfarenhet
- Omkring 650 bussar levererade till alla de nordiska länderna och Mellaneuropa

VISION

- Att tillsammans med biblioteken utarbeta tilltalande och fungerande lösningar
- Ett utmärkt koncept med finsk kvalitet och design
- Visionen skapas av kreativt samarbete mellan bibliotek och professionell tillverkare

PÅLITLIG KVALITET

- Rostfri konstruktion mot tidens tand
- Varm och robust bokbuss för krävande nordiska förhållanden
- Kvalitetsprodukt som behåller sitt värde

GRATTIS BODEN! Årets bokbuss 2014.

KIITOKORI OY

Box 22, FI-47401 Kausala, Finland

tel. +358 10 6161 200

fax +358 10 6161 222

www.kiitokori.fi

KIITOKORI
SPECIAL VEHICLES

Forskande praktiker och forskare i praktiken

Temat för årets upplaga av Mötesplats Borås – den 14:e i raden – gick tillbaka till grundidén med konferensen: mötet mellan forskning och praktik. Dagen gav en mångfald av exempel på framför allt forskande praktiker från olika bibliotekstyper.

AV JENNY NILSSON

ROGER BLOMGREN, DOCENT och statsvetare med särskild inriktning på kulturpolitik, talade i inledningsanförandet om farorna i en allt för praktiktäna forskning. Han spetsade till sina resonemang på ett föredömligt sätt, så att publiken inte tappade intresset. Praktiker efterfrågar, enligt Blomgren, konkreta lösningar som kan hjälpa verksamheten att nå måluppfyllelse. Utvärderingar och forskningsresultat som inte ligger i linje med verksamhetens mål läggs i lådan. Blomgren såg en särskilt stor fara för detta när det gäller sektorsforskning och också i det tryck som finns på högskolor att samarbeta med det omgivande samhället. Forskningen reduceras då till ett partsintresse istället för att vara en fri aktör som indirekt utvecklar samhället utifrån ett allmänintresse. Forskare måste vara fria att kritisera verksamhet. Här gav Blomgren av någon anledning ett fiktivt exempel på kritisk forskning inom barnbiblioteksområdet som skulle ge den påhittade reaktionen: "Det kan omöjligt vara barnbiblioteket det är fel på. Det enda felet är för lite resurser och det onda kommersiella, patriarkala, småfascistiska...". Det var ett lite orättvist exempel eftersom just barnbiblioteksverksamheten, enligt min mening, har varit särskilt öppen för forskning, utvärdering, kritiska synpunkter och förslag till utveckling. När Blomgren sedan gick vidare till att beskriva praktikens syn på akademien fanns det anledning till att fundera på om den förra alls ville ha med den senare att göra. Akademien uppfattas som att den lever i sin egen lilla värld. Forskarna kan varken verksamheten eller producera läsvänliga texter med relevans. De håller inte tidsplaner, särskilt inte om de får betalt i förväg. Är då ett bra samarbete omöjligt att uppnå? Nej, framför allt kan vetenskapliga förhållningssätt förbättra verksamheten och möjliggöra en bättre måluppfyllelse. Vetenskapliga metoder är användbara vid utvärderingar, kvalitetsgranskning och analyser. Inte minst kan det göra att praktiken ställer rätt frågor till anlitade forskare och andra konsulter, exempelvis vilka metoder man har använt och varför.

Man bör också, om man engagerar akademien, fundera över vilken typ av forskare som är lämplig för uppgiften. Det är kanske inte alltid en BoI-forskare som behövs, utan kan vara en med ekonomisk, sociologisk eller flervetenskaplig kompetens.

I de parallella seminarierna var informationssökning, samarbete mellan professioner och undervisning i IK/MIK på tapeten. Jenny Magnusson, från Malmö högskolas bibliotek, talade om bibliotekariens roll i en utbildning på vetenskaplig grund. I ett projekt har man studerat mötet mellan olika praktikergemenskaper. Hur interagerar lärare/forskare, studenter och bibliotekari? Hur uppfattar de olika grupperna forskningsanknuten utbildning? Hur kommer forskningsanknytningen till uttryck i olika aktiviteter? Man identifierade tre relevanta praktiker: bibliotekspraktiken, undervisningspraktiken och forskningspraktiken. Genom intervjuer kunde man uppmärksamma att bilden av varandras roller och kompetenser inte alltid överensstämde. Lärare kunde till exempel tycka att det var underförstått att studenter bara skulle få artiklar på en viss forskarnivå, men samtalade inte med biblioteket om det. Bibliotekarierna och lärarna behöver samarbeta mer gränsöverskridande för att interagera väl i en utbildning på vetenskaplig grund.

Malin Ögland, numera länsbibliotekarie i Uppsala län, presenterade Regionbibliotek Stockholms studie "Från Kalix till Ystad: observationer på folkbibliotek". Med hjälp av den norske forskaren Tor Høiviks metod Tverrgående Trafikktelling, TTT, har ett stort antal folkbibliotek i hela Sverige gjort observationer av vilka aktiviteter som pågår i biblioteksrummet och vilka som utför de här aktiviteterna. Några av studiens mer intressanta resultat är att få aktiviteter utförs av barn medan en stor andel av aktiviteterna utförs av vuxna män. Hur stämmer det med folkbibliotekens uppdrag att särskilt prioritera barn och unga? Ögland lyfte fram vinsterna med att använda en vetenskaplig metod i praktiken. Det ger en metodutveckling som kan göra att man upp-

Margareta Lundberg
Rodin, arrangör.

FOTO: JENNY NILSSON

Eva Fred, arrangör.

Anette Eliasson,
bibliotekschef
Mölnådal.

Tommy Olsson,
tidigare Kultur- och
bibliotekschef i Borås
kommun och Magnus
Torstensson, före
detta universitets-
lektor vid Högskolan
i Borås.

täcker det man inte kände till, blir ett komplement till den nationella statistiken och ger i slutändan förhoppningsvis en verksamhetsutveckling.

Lotta Åstrand, avdelningschef för Kundtjänst & Kommunikation vid Karolinska institutets universitetsbibliotek, talade om EBLIP – Evidens Based Library and Information Practice – ett arbetssätt inom biblioteks- och informationsverksamhet som förordar insamling, tolkning och integration av relevant observerad evidens. Genom att tillämpa EBLIP kan man veta hur verksamheten ser ut och utvecklas. Utifrån det kan man sedan handla och följa upp effekterna av de förändringar man har gjort.

Under eftermiddagen talades om läsfrämjande insatser och utvärderingar. På ett mycket välbesökt seminariepass presenterade Åsa Söderlind och Gullvor Elf, Högskolan i Borås, Svensk biblioteksförnings nya rapport om bibliotekens mediestrategiska arbete: "Vi arbetar i medborgarnas tjänst" (se även sidorna 26-28).

Dagen avslutades med ett dubbeljubileum. Biblioteksmuseet firade 20 år och dess förening 25 år. Det uppmärksammas bland annat genom en vacker, liten skrift "Genom historien mot framtiden – Biblioteksmuseet 20 år". Drivande i föreningen och med museet är Tommy Olsson, tidigare Kultur- och bibliotekschef i Borås kommun och Magnus Torstensson, före detta universitetslektor vid Högskolan i Borås (se även notis sid 4). ■

Bänkboken

– planlösa val inom givna ramar

Boktipsbordet, nyhetshyllan och återlämningshögen påverkar hur elever väljer sin "bänkbok", det vill säga litteratur att läsa tyst i klassrummet. Men än större betydelse har bibliotekarier, lärare och samspel mellan eleverna.

I "ATT LETA BÄNKBOK. Bänkbokspraktiker i skolbiblioteket" undersöker Emilie Nordh vad som händer när elever kommer till skolbiblioteket för att hitta en bok, hur de använder sig av biblioteksrummet och vilken roll bibliotekarier och de medföljande lärarna har.

Bänkbokspraktiken skiljer sig åt från ett vanligt biblioteksbesök genom att det är en uppgift som eleven ska utföra i av vuxenvärlden givna ramar. I princip är valet av bänkbok fritt, men bibliotekarier och lärare finns till hands för att guida och ge råd.

Med etnografisk ansats har författaren observerat 29 elever som alla går i årskurs fyra, samt två lärare och en bibliotekarie under vad som alltså sammanfattas som "bänkbokspraktiker".

Då Emilie Nordh själv är lärare och bibliotekarie har hon förståelse och kännedom om miljön och processen. Genom observationerna blir det också möjligt för henne att se sin egen professionella vardag och verksamhet på ett nytt sätt. Avsikten här är att mer inta barnens perspektiv.

För att beskriva barnens aktivitet och agerande använder författaren upprepade gånger ordet "planlöst" och "till synes planlöst". Eleverna verkar nämligen inte särskilt inriktade på uppgiften att hitta en bok.

Utan de vuxnas ledning och hjälp kan biblioteksbesöket därför påminna om en rast på skolgården.

Samtidigt visar eleverna att de snabbt kan växla från "rastsättet" till "bibliotekssättet", de vet exempelvis vad som förväntas av dem i kontakt med bibliotekarierna. De är också förtrogna med sitt skolbibliotek, när de frågat efter en speciell bok behöver inte bibliotekarien nödvändigtvis följa med till hyllan, fjärdeklassarna hittar ofta själva vägen till Hcf-hyllan, lättlästhyllan och hyllan med favoritböcker, exempelvis *Lasse-Majas detektivbyrå*.

Eleverna hjälper och inspirerar också varandra – som när två pojkar upptäcker att boken *Varulvarna* (ur

Martin Widmarks deckarserie om Nelly Rapp) finns i två exemplar och bestämmer sig för att "låna samma och se vem som läser ut snabbast".

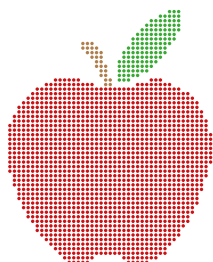
Bibliotekariens roll blir att, tillsammans med läraren, avläsa fjärdeklassarnas önskemål, men också att avgöra vilka böcker de förväntas klara av. När en elev hämtat en bok från hyllorna kan bibliotekarien avråda med hänvisning till att boken är för svår och tipsa om en lättare. Tanken är förstås att eleven ska vara nöjd med sin bok, samtidigt begränsar det elevens valfrihet.

En av observationerna återger hur en flicka som avrättas från boken hon valt, inte går iväg för att hämta den mer lättlästa som bibliotekarien föreslagit. Istället börjar flickan prata och leka med kompisar, vilket så småningom övergår i så mycket av busig högljuddhet att bibliotekarien till sist "höjer rösten".

Andra observationer visar hur elever utvecklar personliga strategier för att kunna bestämma vilken bok de vill ha, särskilt om det finns flera av favoriterna (som Nelly Rapp). En av pojkarna lägger ut fyra böcker i en rad och utesluter en bok i taget med hjälp av ramsan "Ole dole doff".

Emilie Nordh analyserar och tolkar det som i uppsatsen kallas "bänkbokspraktiker" genom tillämpning av begrepp som det integrerade biblioteksgränssnittet (hela besöket på skolbiblioteket och interaktionen med vuxna, men också lokalen), medlingsflöde (interaktionen mellan tillgängliga resurser) och så förstås serendipitet, en begreppsfavorit inom många forskningsområden och som avser slumpartade upptäckter och fynd och sådana verkar det vara gott om, när eleven väljer bänkbok.

Studier av barn och deras förhållande till skönlitteratur på skolbiblioteket är, som författaren påpekar, relativt sällsynta, jämfört med forskning om elevers informationsökning. Till den befintliga skolbiblioteksforskningen som uppsatsen särskilt refererar till finns "Childrens book selection behaviours", ur Ray D. Rutzel och Kari Galis *The Art of Childrens Book Selection, a Labyrinth Unexplored* (1998).

Emilie Nordh
Att leta bänkbok.
Bänkbokspraktiker i skolbiblioteket.

MAGISTERUPPSATS I BIBLIOTEKS-
OCH INFORMATIONSVETENSKAP
VID INSTITUTIONEN BIBLIOTEKS-
OCH INFORMATIONSVETENSKAP,
BIBLIOTEKSHÖGSKOLAN 2013

Uppsatsen lyfter vidare fram värdet av tyst kunskap, det som också kallas förtrogenhetskunskap, det vill säga praktiska erfarenheter som förvärvas genom övning och som inte kan pluggas in. Emilie Nordh hänvisar bland annat till Lena Lundgrens *Barn frågor – kan biblioteket svara?* (2000) för att beskriva barnbibliotekariens tysta kunskap, som innebär mer än att bara besvara en fråga eller visa barn hur man söker. De bör också kunna sådant som att uppmärksamma vilka barn som vill ha hjälp men som kanske inte vågar fråga. I skolbibliotekariens tysta kunskap ingår i bästa fall också kännedom om barnens språk och allmänna utveckling.

Observationerna som Emilie Nordh gör framstår som kongeniala till begreppet tyst kunskap. Hon kommer

inte med några sensationella slutsatser men förmedlar insiktsfullt fascinerande, spontana och "planlösa" skeenden kring elevers val av böcker och förhållningssätt till själva biblioteket.

Mindre imponerande är att detta är ännu ett exempel på en masteruppsats som inte har genomgått tillräcklig korrekturläsning. På två ställen skrivs "lungt" istället för "lugnt". Snart är det dags för särskild forskning kring varför författare och handledare inte tar sig tid att använda rättstavningsprogrammen.

FOTO: PAOLO SANGREGORIO

BOTKYRKA INTERNATIONELLA BOKMÄSSA

Mellan flykt och förvandling
23-25 april i Hallunda bibliotek
#bib15

Anmäl dig till fortbildningsdagen från 12 januari
bibliotek.botkyrka.se/bokmassan

BOTKYRKA
KOMMUN

Långt ifrån lagom

Pelle Snickars

Digitalism: när allting är internet

VOLANTE, 2014

Pelle Snickars är professor i medie- och kommunikationsvetenskap i Umeå och tidigare forskningschef vid KB. Utanför akademien och bibliotekssektorn kan han vara bekant som medverkande i SvD, och boken är skriven med en bred, kulturjournalistisk inställning till digitalism som utgångsläge. Egentligen kan den läsas som en slags kritisk och kommenterad resumé över hur internet och digitalisering blivit något som förändrat allt. Boken är (allmän-)bildande, och kan med fördel sättas i händerna på den som tycker att det hänt alltför mycket under alltför kort tidsrymd. Den som inte ser sig drabbad av denna fartblindhet får möjlighet till avstämning och fördjupning (referenser att gå vidare med).

Texten är strukturerad efter ett antal begrepp: överflöd, kvalitet, delande, öppenhet, information, lagring samt digitalisering. Många gånger med en mediehistorisk ingång som förankrar det dagsaktuella uttrycket, och dess förändrade betydelse. Mindre lyckat är att resonemang och exemplifieringar relativt ofta återkommer, men detta håller inte bara ihop texten, utan handlar om välbekanta företag och företeelser som läsaren kan relatera till.

Kapitlet om öppenhet känns i stora drag igen från tidigare publicering (Myten om internet, 2012). I bibliotekshänseende finns det ett flertal intressanta, men möjligen också mer förväntade utläggningar. Däremot gör Snickars problematiserande av de fria e-boksutlånen visavi etablerandet av en kommersiell e-boksmarknad, att intrycket av en redan komplicerad situation förstärks. Bibliotekslagen anger som bekant att folkbibliotekens utbud ska präglas av "kvalitet", med detta i färskt minne blir det angeläget att följa och förhålla sig till argumentationen om hur digitala medier

bidragit till en relativisering av begreppet. Dessutom hur individualiserade rekommendationer gjort sitt intåg, och i flera fall kommit att ersätta sedvanliga recensioner. Bland annat för sådana digitala tjänster som är koncentrerade till att distribuera data och registrera hur den cirkulerar, och där det egentliga innehållet (vid sidan om reklam som blivit allt mer försätlig) framskapas, uppdateras och delas av användarna. Här kommer nätskeptikerna in i sammanhanget, bokens resonemang drivs i stora stycken av motsättningen mellan dessa och nätevangelisterna. Snickars söker en intellektuellt hederlig position, och studerar båda dessa fraktioner, och en utveckling som inte bara domineras av digital optimism, utan även kräver en fortsatt teknikkritisk vaksamhet.

MIKAEL GILLE

Västerås stadsbibliotek

Otfried Czaika, Jonas Nordin och Pelle Snickars (red.)

Information som problem: medieanalytiska texter från medeltid till framtid

KUNGLIGA BIBLIOTEKET, 2014

"Information wants to be free", muttrar tonåringen och gör dubiösa nerladdningar. "Too much information", utbrister samma tonåring när olika vuxenpraktiker kommer på tal. Information – vad det nu är – är sannerligen

ett problem, inte minst inom bibliotekssektorn där mängden ökar på ett ohejdbart sätt. Samhället påverkas i grunden, och Magdalena Gram spetsar till analysen av dagens situation när hon i denna bok påpekar att "hanteringen av information [riskerar] att bli en mera resurskrävande aktivitet än produktionen av nya tankar och idéer."

Boken motiverades ursprungligen av pliktlagens 350-årsjubileum för några år

sedan, och i fjorton intressanta texter fiskar ett antal forskare upp historiska och moderna exempel och frågeställningar. Tillsammans utgör dessa en värdefull introduktion till samtidens media- och informationspredikament. Rikedomerna är sådana att recensenten inte kan ge en täckande översikt, annat än att konstatera betydelsen av fortsatt forskning på området. Istället gör jag några nedslag i den vackert formgivna boken. Bildmaterialet bidrar till att mana fram vädigheten av informationskulturens utmaningar.

Jonas Nordin lär mig till exempel att pliktlagen från 1661 inte alltid varit så effektiv. Nationalexemplaren på KB är ofta inte identiska med de ursprungligt levererade arkivexemplaren (när nu sådana nådde KB). Istället är det 1800- och 1900-talens nitiska bibliotekstjänstemän som vi har att tacka för att hålen i de äldre samlingarna täppts till. Nationalbibliotekstanken hör till den moderna tiden.

I en genomgång av felaktigt attribuerade tidiga 1700-talstryck visar Jürgen Beyer hur desinformation genom århundradena letat sig in i bibliotekskatalogerna och hur processen nu fått extra skjuts genom elektroniska samkataloger. Felaktig analog information förblir felaktig när den blir digital, men får kanske svårare följder i den elektroniska världen.

Förhoppningarna som i början av förra seklet knöts till mikrofilmen studeras av Matts Lindström, och för mig som aktiv forskare och numera bibliotekarie känns det angeläget att understryka att vi ännu inte lämnat mikrofilmens epok. Juridiska och ekonomiska hinder gör att de stora forskningsbibliotekens mikrofilmsrum måste hållas igång länge än.

Birgitta Almgren bidrar med en mycket viktig text om sin forskning kring Stasiarkiven och Sveriges relation till DDR under kalla kriget. Hon skriver om de förutsättningar som idag finns för försoning med det förflutna genom öppenhet kring historiska skeenden. Sakligt beskriver hon sina svårigheter att få tillgång till svenska SÄPO:s arkiv. De juridiska turerna kring detta har upprepade gånger uppmärksamats i media. Almgren får använda arkivet

Allsidighet och kvalitet?

men är belagd med tystnadsplikt och får inte kopiera material eller behålla anteckningar. Vissa dokument maskeras, och hon påpekar i förbigående att arkivarier och jurister vid Riksarkivet vakat mer nitiskt än SÄPO över dokumenten. "Det märkliga är att de således tycks åtnjuta större förtroende än forskare." Almgrens och hennes kollegers forskning är betydelsefull. Historien behöver berättas. Från inget annat nordiskt land skickades så många Stasi-rapporter som från Sverige.

Lars Ilshammar skriver kritiskt om den ohanterliga nya e-pliktlagen, föråldrad innan den ens trätt i kraft. "Baksynt lagstiftning" är hans uttryck. Robotinsamling hade varit bättre. Man kan bara instämma. Pelle Snickars fyller på och noterar att nutidens överflöd av information leder till närmast ohanterliga svårigheter för ett nationalbibliotek, svårigheter som är "smärtsamt uppenbara" i e-pliktlagen. Han går så långt att han kallar lagen "nära nog ett juridiskt skämt."

Snickars omfattande och avslutande artikel heter just "Information overload" och är en rik mediehistorisk och medieteoritiskt genomgång. Den ger en nyttig påminnelse om hur den pågående revolutionen egentligen är funtad, och understryker att informationsöverflöd alltid funnits, liksom det alltid funnits filtersystem för att göra information hanterlig. Utifrån ett föredrag av Carl Shirky beskriver Snickars dagens situation som ett "filter failure". Nya sätt att radikalt organisera filtreringen lär dock etableras. Kanske det är just i denna utveckling som den verkliga digitala revolutionen sker.

När jag själv var tonåring för drygt fyrtio år sedan fick jag min första miniräknare. Den var inte så bra. Rätt ofta meddelade displayen ilsket "ERROR" alternativt "OVERFLOW". Jag minns att gossen i nionde klass 1973/74 skrev en förnumstig liten dikt:

Error, terror, overflow.

Error, terror, overflow.

Overflow, overflow!

Error, error. Terror!

Jag undrar hur jag tänkte? Anade jag, född som jag var i den fördigitala epoken, den snara ankomsten av nya himlar och en ny jord? Det var en cool liten räknare, men någonstans insåg jag instinktivt att den representerade något okänt, hotfullt och svärbemästrat, ett potentiellt hot som dock framförallt skulle visa sig bli en rik, formidabel och eggande utmaning.

LARS BURMAN

Överbibliotekarie, Uppsala universitetsbibliotek

PÅ BOKMÄSSAN FICK jag mig en ordentlig tankeställare. Tre av varandra oberoende bibliotekari-er berättade då för mig att man inte har pengar för att upprätthålla politisk allsidighet i urvalet – och jag talar om tre mycket duktiga och kompetenta bibliotekari-er. Vid prenumeration av dagstidningar valde man tex de tre största (DN, SvD och så GP eller SDS beroende på geografiskt läge) eftersom flest efterfrågade dessa. Samtliga befinner sig till höger om mittan. Någon hade haft Dala-Demokraten för att upprätthålla en balans men slutat med detta.

Jag ställde då frågan till en kunnig panel: "Köper biblioteken bara på efterfrågan utan tanke på att allsidigheten upprätthålls"? Panelen gav mig inget tydligt svar men pekade också på att just penningbrist kunde vara en orsak.

För mig är detta ett befängt påstående. Hur lite eller hur mycket pengar man har ska inte inverka på allsidigheten. Har du två kronor kan man dela på anslaget, har du 2 miljoner likaså. Värre är det naturligtvis om man bara har 1 krona, men där är de flesta inte.

Ni förstår min tankegång? Allsidighet kan upprätthållas med små medel, men då måste man köpa in med eftertanke och efter kloka överväganden. Inte bara på efterfrågan. Man måste också tycka att bibliotekslagens portalparagraf är viktig: "Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning." Man måste också se paragraf 6 som sin ledstjärna: "Folkbibliotekens utbud av medier och tjänster ska präglas av allsidighet och kvalitet."

Står det nu så illa till som mina tre korta samtal gör gällande? Inte alls, jag blev både upplyftad och inspirerad när jag läste Åsa Söderlind och Gullvor Elfs alldeles nya och välskrivna rapport, "Vi arbetar i medborgarnas tjänst" en kartläggning av mediestrategiskt arbete på bibliotek utifrån normerande dokument. I sin kartläggning konstaterar de att allsidighet och kvalitet är frågor som visst diskuteras. MEN, bibliotekscheferna och forskarna ser att vissa förändringar försvårat allsidigheten. Till dessa hör sådant som "förändringar i medieprocesser, tex profilköp och färre personer som är delaktiga i inköpen". Även "uttalade målsättningar i medieplaner om att förvärvet ska vara användarstyrt/orienterat" kan leda bort från allsidigheten.

För mig är detta varningssignaler. Ska vi vara den självklara upprätthållaren av demokrati som vi vill (och som staten kräver) måste vi börja arbeta med frågorna på ett genomtänkt sätt igen. Och Åsa och Gullvor har i slutet av sin rapport ett batteri med frågor som vi kan samtala kring. De handlar om **bibliotekens oberoende** kontra användarstyrning; Om vad ett **professionellt övervägande** är i dagens mediestrategiska arbete; om rätten att slippa **stereotypa och fördomsfulla föreställningar** kontra rätten till informationsfrihet?

Bibliotek som för diskussioner kring dessa punkter kan aldrig beskyllas för att inte upprätthålla allsidighet.

FOTO: GÖRAN BUHRE

DANMARK

Hur mår folkbiblioteken?

Kulturstyrelsens översikt "Folkebiblioteker i tal" ger besked. Trots minskade utlåning blomstrar biblioteken. Det framgår av översikten att danskarna lånar färre böcker än tidigare, men använder bibliotekets övriga service flitigt, vilket knappast förvånar. Landets 483 bibliotek hade 36 miljoner besök förra året. Arrangemang av olika slag, IT-kurser och läsecirklar har blivit fler. Antalet besök har ökat medan utlåningen av böcker och nedladdningen av e-böcker har minskat med 4 procent sedan 2010. En liten del av utlåningen (28,5 miljoner) rör nedladdningen av e-böcker (ca 5 procent).

Anmärkningsvärt är det växande antalet bokcirklar, något som också danska media uppmärksammat. Det finns nu 1 135 bokcirklar knutna till biblioteken och det lär bli fler, inte minst på grund av läskampanjen. Även författarbesöken har blivit fler.

Undersökningen visar också att de sköpnade biblioteken, där besökarna kan komma in på biblioteket med hjälp av lånekortet, har vuxit från 67 stycken år 2012 till 247 det senaste året.

Årets förändringar har naturligtvis gått ut över personalen som minskat med tio procent. Bibliotekens samlade driftsbudget har också minskat med 10 procent.

Andra markanta förändringar handlar om mer hjälp med it, läxor och (i invandrarstata områden) språk. Många bibliotek har också slagits samman med medborgarservicefunktioner. Två av tre bibliotek ger offentlig service av något slag, tex hjälp med att utfärda pass och körkort.

"Folkebiblioteker i tal" bygger på utvalda data från Danmarks statistik och från den årliga undersökningen Biblioteksbarometer, och ges ut i både tryckt och elektronisk form.

(www.kulturstyrelsen.dk, Aviserne Skrivers m.fl.)

NORGE

Litteraturstöd under förändring.

Genom de så kallade inköpsordningarna får norska skol- och folkbibliotek ca 500 titlar från Kulturrådet under ett år. På så

sätt säkras att både författare och förlag får sålt en viss mängd böcker. Denna ordning upprättades 1965 genom ett avtal med Kulturrådet och bokbranschens organisationer. Sedan dess har mycket skett i samhället. Biblioteken har minskat i antal, den digitala utvecklingen är betydande och det har skett en ökad kommersialisering av bokbranschen som leder till koncentration på få men lönsamma titlar. Därför har Kulturrådet genom Fagutvalget i år satt igång med en genomgripande genomgång av litteraturstödet. Det krävs inte minst för att litteraturbudgeten under Norsk kulturfond skurits ned med tio miljoner.

Fagutvalget har koncentrat sig på inköpsordningen för skönlitteratur. Frågor som ställts är bl a: Är kvaliteten på böckerna som köps in tillräckligt bra? I vilken grad når inköpsordningens böcker verkligen ut till sina läsare? Är antalet inköpta exemplar för högt, med tanke på nedlagda bibliotek?

Inköpsordningarna blir kvar även i framtiden, men Fagligt utvalg för litteratur föreslår flera ändringar. Förslaget är ännu inte klart utan läggs fram först i december. Det man ändå vet är att antalet exemplar till folkbiblioteken kommer att minska. Man är också enig om att inköpsordningen skall omfatta både tryckta böcker och e-böcker. I vilken omfattning och på vilket sätt är ännu osäkert. Här inväntar man delrapporten om Kulturrådets provperiod med inköp av e-böcker.

(www.kulturradet.no)

QATAR

Om Gulfregionen

Qatars Digital Library startade officiellt i oktober i år. Det är en del av det samarbete mellan Qatars nationalbibliotek, Qatar Foundation och British Library som påbörjades under sommaren 2012.

Qatars Digital Library ger information om Gulfregionens historia, politik, folk, platser, vetenskap, handel och kultur.

Materialet omfattar över en halv miljon sidor. Av dessa är 475 000 från British Librarys India Office Records med material från mitten av 1700-talet till 1951. Det omfattar också 25 000 sidor medeltida arabiska manuskript, som visar islamsk påverkan på västerlandet.

Qatars Digital Library ligger i linje med Qatars nationella vision 2030, att "bevara nationens arv och öka arabiska värderingar och islamsk identitet". Qatar ska vara ett center för historiska studier om Gulfregionen.

Portalen är tvåspråkig med beskrivningar på engelska och arabiska, och fritt och globalt tillgänglig för alla.

(www.qdl.qa/en)

VATIKANSTATEN

Unika verk online

Vatikanens bibliotek Biblioteca Apostolica Vaticana har omkring 180 000 manuskript, 1,6 miljoner böcker och 150 000 bilder och gravyrer. Biblioteket är endast öppet för forskare som kan bevisa legitimerat forskningsarbete. Av dessa får bara 200 vistas där samtidigt. Nu har Vatikanbiblioteket kommit en bit på vägen att digitalisera sina skatter.

"Digita Vaticana Oculus" grundades förra året för att få fram resurser att digitalisera 80 000 av manuskripten. Det innebär 41 miljoner sidor. Uppdraget gick till det japanska it-företaget NTT DATA som under fyra år skall digitalisera de första 3 000 manuskripten, totalt 1,5 miljoner sidor. Av dessa är hittills 500 manuskript klara och nu tillgängliga, liksom 600 inkunabler (böcker eller pamfletter från tiden före 1500).

Resten av projektet, då? Enligt beräkningar skall det hela ta 15 år. Det nu gällande avtalet kostar 23 miljoner dollar för de första 3 000 manuskripten. Biblioteket behöver givetvis sponsorer. De lockas med kopior och en exklusiv guidad tur i biblioteket, laboratorier och kallare där manuskripten nu bevaras. Originalen kommer att förvaras i klimatanpassade, atombombsskyddade bunkrar.

(www.vatlib.it)

Har du tips eller förslag på något du vill att andra medlemmar ska ta del av, ta kontakt med **Stefan Engström**, kommunikationschef, se@biblioteksforeningen.org.

Grattis alla pristagare av Sveriges biblioteks utmärkelser!

Rotundan på Stockholm stadsbibliotek var fullsatt när Svensk biblioteksförning delade ut 2014 års utmärkelser. Ordförande Calle Nathanson hälsade välkommen:

–Alla de åtta prisernas uppgift är att bekräfta framstående arbete och de är helt unika då pristagarna utses av experterna på läsningens praktik, personer som varje dag arbetar med verksamhet vars uppgift är att stärka den demokratiska utvecklingen i samhället, våra bibliotek. Jurygrupperna består av allt från barnbibliotekarier som är utbildade för att väcka läslust så läskoder ska kunna knäckas varje dag till forskningsbibliotekarier som säkerställer den vetenskapliga informationsförmedlingen i samhället. De är också Svensk biblioteksförnings medlemmar. De bär upp en förening som i snart 100 år har varit ett nav i arbetet för allas fria tillgång till kunskap, information och kultur.

Tack till alla medverkande och den fina publiken. Nu är det dags att nominera inför nästa års prisutdelning av Sveriges biblioteks utmärkelser!

SE

FOTON: ELISABETH OHLSSON WALLIN

Riksdagen behandlar statsbudget för 2015

Den nya regeringens första budgetproposition innehöll flera förslag av betydelse för biblioteksväsendet. Propositionen bygger på en överenskommelse mellan regeringspartierna och Vänsterpartiet.

Under mandatperioden vill de tre rödgröna partierna avsätta 6 miljoner kronor årligen till framtagandet av Sveriges första nationella biblioteksstrategi och för att tillgängliggöra e-böcker via den nationella katalogen LIBRIS. Regeringen skriver att den kommer att ge Kungliga biblioteket i uppdrag att efter samråd med Statens kulturråd och andra berörda aktörer utarbeta en nationell biblioteksstrategi för att främja bibliotekens planering, styrning och uppföljning. Strategin ska också innehålla en fördjupad omvärldsanalys. Vidare avsätts 4 miljoner kronor till Kulturrådet för att stödja läsförmedling i samarbete med biblioteken.

– Sverige kan snart få sin första nationella biblioteksstrategi. Den är angelägen och efterlängtd och kommer att på sikt stärka bibliotekens användare. Eftersom flera partier är för en nationell biblioteksstrategi ser jag fram emot ett brett stöd för förslaget i riksdagsbehandlingen, sa Niclas Lindberg, generalsekreterare i Svensk biblioteksförning.

KB saknar resurser för nödvändig verksamhet.

Kungliga biblioteket har begärt en höjning av sitt anslag med totalt 17,5 miljoner kronor för att täcka avskrivningskostnader för investeringar i digital lagring och för arbetet med att ta emot e-pliktmaterial. Myndigheten har även äskat 2,5 miljoner kronor för att fortsätta arbetet med att utveckla databasen SwePub. Inget av detta föreslogs i trepartibudgeten.

– Det är avgörande för forskningen att den digitala informationen från vår tid kan bevaras för framtiden. Kungliga biblioteket måste därför få resurser för att ta hand om det digitala materialet, utan att det går ut över andra delar av verksamheten. Det är olyckligt att regeringen inte avsatt några resurser för detta trots att frågan varit känd sedan flera år tillbaka, sa Niclas Lindberg i en kommentar till budgetpropositionen.

ME

Höstens resestipendier

Som medlem i Svensk biblioteksförning kan man söka resestipendium. De delas ut två gånger per år, sista ansökningsdatum är 31 mars respektive 30 september. 24 ansökningar om resestipendium kom in till höstens utdelning, följande ansökningar beviljades:

- Eva Thorell och Sofia Sternberg, Dag Hammarskjöld och Juridiska biblioteket, Uppsala universitet för studier till Heidelberg, Strasbourg, Luxembourg och Amsterdam.
- Madelene Hartwig, Högskolebiblioteket, Jönköping för studier till James B. Hunt Jr. Library, Raleigh, USA.
- Emelie Ljungberg, Sofielundsskolans bibliotek, Malmö för studier till Chattanooga Public Library.
- Josefin Skoglund, Mölndals stadsbibliotek för studier till Queens Library, New York.
- Jenny Aspling Rydgren, Fackbiblioteket, Vrinnevisjukhuset, Norrköping för EA-HILs konferens i Edinburgh, Skottland.
- Magdalena Öström, Linköpings universitetsbibliotek för Georgia Conference on Information Literacy, Coastal Georgia Center, Savannah, Georgia.
- Sami El Habti, Marta Marchado, Sara Volmefalk och Linda Johansson, Malmö stadsbibliotek för studier till London.
- Karin Carlsson och Craig McDonald, biblioteket i Holmsund/Umeå för studier till Kenya och KLA:s annual meeting.

WW

Julgåvan till återuppbyggnad av två barnbibliotek i Gaza

Föreningens julgåva går i år till IBBY som stöd till återuppbyggnad av de två barnbibliotek i Gaza som bombades i somras.

IBBY, International Board on Books for Young People, har sedan 2008 hjälpt till att bygga upp två barnbibliotek i Gaza, i Rafah och i Beit Hanoun, med hjälp av IBBY *Children in Crisis Fund*.

IBBY grundades strax efter andra världskriget och bygger på övertygelsen att böcker bygger broar för förståelse och fred mellan folk och länder. IBBY finns i mer än 60 länder, även i Sverige. Läs mer om barnbiblioteken i Gaza och om IBBY på www.ibby.se.

WW

Ny rapport: "Vi arbetar i medborgarnas tjänst"

Mediestrategiskt arbete är centralt för alla typer av bibliotek. De senaste åren har bibliotekens urval av medier varit satt under debatt. Hur resonerar bibliotekarier och andra

biblioteksanställda kring förvärv och annat mediestrategiskt arbete? Hur formuleras principerna för arbetet i bibliotekens medieplaner? Vilken roll spelar biblioteksanvändarna i urvalsarbetet?

Svensk biblioteksförnings Utvecklingsråd för verksamhetsfrågor gav universitetslektor Åsa Söderlind och universitetsadjunkt Gullvor Elf på Högskolan i Borås, i uppdrag att kartlägga hur detta arbete ser ut. Det gjordes genom en genomgång av ett stort antal medieplaner från olika bibliotekstyper. Medieplanerna sätts i relation till bibliotekens uppdrag, så som det är formulerat i bibliotekslagen och i de internationella biblioteksmanifesten. Kompletterande intervjuer med 21 bibliotekarier visar dokumentens tillämpning i det dagliga biblioteksarbetet på bibliotek med varierande uppdrag. Svensk biblioteksförning hoppas att rapporten kommer att användas för diskussion och utveckling inom mediestrategiskt arbete på Sveriges bibliotek. Rapporten presenterades av författarna på Mötesplats Borås 23 oktober 2014.

JN

Svensk biblioteksförning går med i Svenska Daisykonsortiet

Svensk biblioteksförnings styrelse har beslutat att föreningen ska ansöka om medlemskap i Svenska Daisykonsortiet. Svensk biblioteksförning ser det som ett sätt att arbeta för fri tillgång till litteratur för personer med läsnedsättningar, både nationellt och internationellt.

Svenska Daisykonsortiet, SDK, bildades 2003 och har idag ett 40-tal medlemmar runt om i landet, främst forskningsbibliotek och läns- och regionbibliotek. Två intresseorganisationer är medlemmar: Synskadades riksförbund och Dyslexiförbundet FMLS.

JN

Nyskapande projekt får stöd av föreningen

Svensk biblioteksforenings styrelse har beslutat att fördela 2014 års utvecklingsstöd till två projekt, "Ett klick bort" i Västerbotten och den mobila "Skaparbibblan" i Vaggeryd.

Enligt stadgarna ska Svensk biblioteksforening främja och lämna ekonomiskt stöd till utveckling inom biblioteksområdet.

För 2014 fanns 300 000 kr i budgeten. Särskild vikt ska läggas vid framåtsyftande och nyskapande förslag och förslag som syftar till att åstadkomma ökat samarbete. 11 ansökningar inkom i år.

Projektet "Ett klick bort" får 230.000 kr i utvecklingsstöd och är ett samarbetsprojekt mellan Umeå universitetsbibliotek, Länsbiblioteket i Västerbotten och till projektet kommer att knytas några av folkbiblioteken i Västerbottens inland. Projektet syftar till att utifrån användarstyrning digitalisera kulturarv i regionen.

Med projektet den mobila "Skaparbibblan" vill Vaggeryds bibliotek med hjälp av en bil utrustad som ett mini-makerspace (med förebild i Frysklabb i Nederländerna) besöka filialer och räknar även med att fungera som bibliotekens förlängda arm och nå människor där inte bibliotek finns. Projektet beviljas 70.000 kr i utvecklingsstöd. **JN**

Ledamöter utsedda till nytt utvecklingsråd

Intresset var stort för att delta i arbetet inom Svensk biblioteksforenings nya Utvecklingsråd för vetenskaplig informationsförmedling. Efter att ha tagit del av de intresseanmälningar som kommit in utsåg föreningens styrelse följande personer att vara ledamöter i rådet:

Jenny Samuelsson, *Luleå universitetsbibliotek (ordförande)*

Mikael Sjögren, *Umeå universitetsbibliotek*

Daniel Forsman, *Chalmers bibliotek*

Annika Peurell, *Riksantikvarieämbetet*

Jakob Harnesk, *Karlstads universitetsbibliotek*

Hanna Gadd, *Biblioteket vid Högskolan Väst*

Elisabeth Mannerfeldt, *KTH:s bibliotek*

Jan Hjalmarsson, *Södertörns högskolebibliotek*

Utvecklingsrådet har nu inlett arbetet med att ta fram ett positionspapper om forskningsbibliotekens betydelse för en effektiv vetenskaplig informationsförmedling. **JK**

Föreningen ger stöd till biblioteksforskning

Svensk biblioteksforening har beslutat att fördela 2014 års forskningsinitierande stöd till två forskningsprojekt vid Linnéuniversitetet. Syftet med det forskningsinitierande stödet är att öka antalet ansökningar med biblioteksrelevanta frågeställningar till ordinarie forskningsfinansierare samt förbättra utsikterna till att ansökningarna beviljas.

Docent Mats Dahlström och professor Joacim Hansson får 120 000 kr i forskningsinitierande stöd för projektet "Digitaliseringspraktiker i den svenska bibliotekssektorn: Initiativ, resultat, mening". Syftet är att inventera avslutade och pågående digitaliseringsprojekt i den svenska bibliotekssektorn i ljuset av aktuell forskning om kulturarvsdigitalisering nationellt och internationellt.

Docent Korljka Golub och professor Joacim Hansson får 50 000 kr i forskningsinitierande stöd för projektet "Combining traditional automated and social subject metadata: Dewey Decimal Classification use cases". Målsättningen är att ta fram riktlinjer för hur digitala bibliotekstjänster kan kombinera manuell ämnesklassificering med automatiserade ämnesordssystem och användargenererade taggar. **JK**

Sök bidrag för IFLA-deltagande 2015

Medlemmar i Svensk biblioteksforening kan söka medel för deltagande i IFLA-möten. Följande kriterier beaktas:

- Den sökande deltar aktivt i Svensk biblioteksforenings arbete, är t ex ledamot av utvecklingsråd, verksamhetsgrupp, är kontaktperson för ett nätverk mm.
- Den sökande deltar aktivt i IFLA:s arbete och kan inte få kostnadstäckning på annat sätt.

Av den totala stipendiesumman reserveras 25 procent att gå till förstagångsdeltagare på IFLA World Library and Information Congress.

Ansökningsblankett finns på föreningens webbplats.

Sista ansökningsdag är 31 januari 2015.

Då det av IFLA:s regler framgår att arbetsgivaren ska ta på sig att finansiera den anställdes deltagande i IFLA-arbetet ska den sökandes arbetsgivare motivera särskilt varför inte arbetsplatsen, helt eller delvis, kan finansiera IFLA-deltagandet. Detta gäller inte förstagångsbesökare på IFLA.

Frågor besvaras av Wiviann Wilhelmsson, 08 - 545 132 32, ww@biblioteksforeningen.org

WW

KALENDARIVM

Maila info till kalendariet: se@biblioteksforeningen.org
för vidare info se: www.biblioteksforeningen.org

27 november, 2014, Umeå

Sant, falskt eller mittemellan - en dag om medie- och informationskunnighet

Arrangörer: MedieCentrum Västerbotten, Sveriges depåbibliotek och lånecentral samt Umeå kommun
Mer information: www.sveriges-depabibliotekochlanecentral.se

28 november, 2014

Allas gymnasiebibliotek? Utmaning och inspiration för arbete med mångspråkiga och tillgängliga medier

Hur gör vi våra gymnasiebibliotek tillgängliga och viktiga

för alla elever? Välkommen till en informationsdag för personal på Sveriges gymnasiebibliotek. Dagen arrangeras av Internationella biblioteket och Myndigheten för tillgängliga medier, MTM, och äger rum i centrala Stockholm. Informationsdagen är avgiftsfri. Mer information: www.interbib.se eller www.mtm.se

6-7 maj, 2015, Lund

Välkommen till bibliotekens ledande branschdagar Biblioteksdagarna!
www.biblioteksforeningen.org
#bibldag15

KLARA, FÄRDIGA ARENAGO

Hur når du dina låntagare på webben? Fantiserar du om en modern, flexibel och responsiv webbplats? Med vår färdiga pakettlösning **ArenaGo** kan du med enkla medel snabbt få igång en snyggt designad och kundvänlig webbplats. Surfa runt på vår demoplats: arenago.axiell.com och prova själv.

Kom igång med **ArenaGo** snabbt och enkelt. Kontakta oss på tel 046-270 04 00 redan idag.